

KADERNOTA

2018 – 2021

KADERNOTA 2018 – 2021	1
1. Inleiding.....	3
1.1 Financiële positie	4
1.2 Ombuigingen	5
1.3 Toekomst.....	6
2. Kaders	7
2.1 Uitgangspunten en kaderstelling voor meerjarenbegroting 2018 – 2021	7
2.2 Demografische ontwikkeling	8
3. Financieel vertrekpunt.....	9
4. Inflatiecorrectie en salarisontwikkelingen	11
4.1 CAO	11
4.2 Inflatie 2018 - 2021	11
5. Algemene Uitkering en Belastingen	13
5.1 Algemene Uitkering	13
5.2 Ontwikkelingen belastingen	13
6. Autonome ontwikkelingen	15
6.1 Ontwikkelingen nog niet financieel te duiden	15
6.2 Te honoreren autonome ontwikkelingen	17
6.3 Niet te honoreren ontwikkelingen	24
7. Grondexploitaties.....	26
8. Investeringsprogramma	27
8.1 Staat van Investeringsprogramma en MIP	27
8.2 Financiële consequenties	28
9. Rentekosten.....	30
10. Eerdere bezuinigingen	32
10.1 Efficiency organisatie Anterieure Overeenkomsten (AOK's).....	32
10.2 Vastgoed	32
10.3 Overdracht onderhoud sportvelden naar verenigingen	33
11. Begrotingssaldo Kadernota & Algemene Reserve.....	34
11.1 Begrotingssaldo.....	34
11.2 Algemene Reserve	36
11.3 Risicoprofiel.....	37
12. Maatregelen	38
12.1 De voorgestelde richting.....	38
Bijlage 1 Schuldpositie.....	41
Bijlage 2 Meerjaren Investeringsprogramma (MIP)	43

1. Inleiding

Voor u ligt de kadernota 2018. Met het vaststellen van de kadernota worden de kaders voor de begroting 2018-2021 meegegeven. Daarmee is de kadernota een voorloper van de begroting. De kadernota richt zich op het schetsen van de financiële ontwikkelingen bij ongewijzigd beleid. Deze ontwikkelingen leiden tot een significant financieel tekort in de periode 2018-2021. Hierbij is nog geen rekening gehouden met het effect van de meicirculaire, omdat deze bij het opstellen van de kadernota nog niet beschikbaar is.

Geprobeerd is in deze kadernota alle relevante financiële ontwikkelingen te betrekken. Zo zijn de onderdelen belastingen, kapitaallasten, leningenportefeuille en autonome ontwikkelingen zo volledig mogelijk geduid. Deze meer complete manier om de kadernota samen te stellen is nieuw en volgt uit het project Financieel Gezonde Huishouding. Hierdoor komen wij steeds meer in control.

De financiële positie van de gemeente maakt, dat wij in deze kadernota terughoudend omgaan met het honoreren van verplichtingen en wensen. Deze terughoudendheid betekent dat sommige wensen niet gehonoreerd zijn of op een bijgesteld (financieel) niveau kennen. In hoofdstuk zes treft u per categorie een overzicht en onderbouwing van deze ontwikkelingen aan. Daar staan ook een viertal ontwikkelingen welke financieel worden geduid met P.M. (pro memoria = ter herinnering). Deze staan op P.M. omdat de financiële consequenties op dit moment nog onvoldoende zijn te duiden. De eerste hiervan betreft het sociaal domein. De afgelopen twee jaar waren hier nog financiële overschotten, voor 2018 en verder worden hier echter tekorten verwacht. In de begroting 2018 verwachten wij hier meer zicht op te hebben. De tweede ontwikkeling betreft de meerjaren onderhoudsplanning vastgoed. De financiële gevolgen zijn afhankelijk van de keuze die u als raad later dit jaar maakt over het te hanteren onderhoudsniveau. De derde ontwikkeling betreft het initiatief voor een multifunctionele accommodatie in Maarn. Vanwege de financiële situatie is er voor gekozen om voor het generatiepact nu geen beroep te doen op financiële middelen en dit bij de begroting opnieuw te beoordelen.

1.1 Financiële positie

De kadernota starten we met het “saldo begroting 2017-2020 na raad”. Deze reeks is overgenomen uit de begroting 2017-2020. Na het vaststellen van deze begroting heeft de raad aanvullende besluiten genomen die invloed hadden op het begrotingssaldo. Dit leidt tot het “materieel saldo bij start kadernota 2018”. In feite is dat saldo het vertrekpunt voor deze kadernota. Wat we zien is dat het saldo in 2018 en 2019 een tekort laat zien, wat omslaat in een kleine plus in de jaren 2020 en 2021.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Saldo begroting 2017-2020 na raad	217 V	81 V	537 V	537 V
Begrotingswijzigingen 2016 na vaststellen begroting 2017	74 V	754 V	783 V	783 V
Begrotingswijzigingen 2017	-199 N	-279 N	-454 N	-454 N
Structureel effect 1e bestuursrapportage 2017	-770 N	-730 N	-730 N	-730 N
Saldo begroting conform 1e bestuursrapportage 2017	-678 N	-174 N	136 V	136 V
Begrotingswijziging zwembad Woestduin	-100 N	-100 N	-100 N	-100 N
Technische mutaties	0 V	70 V	20 V	-71 N
Saldo begroting bij start kadernota 2018	-778 N	-204 N	56 V	-35 N
Aanpassing incidenteel effect begroting 2017-2020	318 V	-48 N	-23 N	73 V
Materieel saldo bij start kadernota 2018	-460 N	-252 N	33 V	38 V

Vanuit het startpunt “materieel saldo bij start kadernota 2018” is begonnen met het verwerken van de effecten van de kadernota. In onderstaande tabel zijn die effecten weergegeven en ook wordt zichtbaar wat daarmee het saldo is na verwerking van de effecten van de kadernota. We zien een meerjarig tekort, waarvoor verderop in deze kadernota voorstellen worden gedaan om dit om te buigen naar een overschot.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Materieel saldo bij start kadernota 2018	-460 N	-252 N	33 V	38 V
Inflatiecorrectie en salarisontwikkelingen	0 V	0 V	0 V	0 V
Belastingen	208 V	208 V	208 V	208 V
Autonome ontwikkelingen	-635 N	-1.015 N	-968 N	-990 N
MPG	0 V	0 V	0 V	0 V
Kapitaallasten	526 V	234 V	182 V	138 V
Rente	-311 N	-431 N	-677 N	-808 N
Oude bezuinigingen	-245 N	-245 N	-245 N	-245 N
Materieel saldo kadernota 2018-2021	-917 N	-1.501 N	-1.467 N	-1.659 N

Voor de post “belastingen” is gerekend met de nominale stijging van de belastingen op basis van geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP). Dit resulteert in een structurele meeropbrengst van € 208.000. De verwachting is dat onze gemeente in de meicirculaire wordt gecompenseerd voor inflatiecorrectie en salarisontwikkeling. In deze kadernota is daarom de aanname gedaan dat deze kosten geen invloed hebben op het saldo.

De organisatie staat midden in de samenleving, waardoor bepaalde ontwikkelingen onontkoombaar zijn. Deze ontwikkelingen zijn verzameld en beoordeeld op “het minimale niveau van wettelijke eisen en verplichtingen”. Hier zijn keuzes gemaakt: een aantal ontwikkelingen is niet, of met lagere bedragen gehonoreerd. Voor de autonome ontwikkelingen zijn in deze kadernota de volgende bedragen opgenomen.

(Bedragen x € 1.000)				
Autonome ontwikkelingen, gehonoreerd	2018	2019	2020	2021
5 Dividend Vitens	9	53	53	53
6 Omgevingswet	750	750	0	0
7 RID en informatieveiligheid	100	100	100	100
8 Regiotaxi	0	0	0	0
9 IW4	168	60	60	44
10 Omgevingsdienst ODRU	34	23	0	0
11 Functionaris gegevensbescherming/privacy officer	88	88	88	88
12 Contributie U10	0	0	0	0
13 AED	0	0	0	0
14 Regionale samenwerking fietspaden	0	0	0	0
15 Onderhoud en vervanging huidige ICT	39	267	219	257
16 Facilitair actief grondbeleid	0	0	0	0
17 Intensivering handhaving	182	182	182	182
18 Inclusief beleid	0	0	0	0
19 Digitale dienstverlening	157	265	265	265
20 Aanleg wandelroutenetwerk	0	0	0	0
21 Programma Duurzaam Wonen U thuis	0	0	0	0
Effect autonome ontwikkelingen	1.527	1.789	968	990
Incidenteel effect autonome ontwikkelingen	-892	-773	0	0
Materieel effect autonome ontwikkelingen	635	1.015	968	990

Ook de investeringen zijn herijkt wat resulteert in lagere kapitaallasten. Dit komt omdat investeringen naar de toekomst verschuiven. Het onderdeel rente stijgt daarentegen fors. Voornaamste oorzaak is het meerekenen van de voorgenomen investeringen uit het MIP en een licht oplopende marktrente ten opzichte van de aannames uit de begroting 2017-2020. Al deze componenten leiden tot het “materieel saldo kadernota 2018-2021”, dat tekorten laat zien van € 917.000 in 2018 tot € 1.659.000 in 2021.

1.2 Ombuigingen

Uiteraard wil het College u een kadernota aanbieden met een positief meerjarensaldo. Daarom worden voorstellen voor ombuigingen gedaan. Wanneer de raad instemt met deze ombuigingen, worden ze in de begroting 2018-2021 verder uitgewerkt. Vertrekpunt zijn de verwachte tekorten zoals opgenomen in het “Materieel saldo kadernota 2018 – 2021”. Deze tekorten worden onder andere veroorzaakt door een tegenvaller van € 425.000 als gevolg van een hogere pensioenafdracht aan het ABP (zie 1^e bestuursrapportage). Deze post wordt naar verwachting gecompenseerd in de meicirculaire 2017. In de kadernota wordt geanticipeerd op deze compensatie, wat betekent dat dit bedrag vooralsnog van het verwacht tekort 2018-2021 wordt afgehaald. Door voor het resterende tekort ombuigingen te zoeken, ontstaat het volgende financiële beeld.

(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)				
	2018	2019	2020	2021
Materieel saldo kadernota 2018-2021	-917 N	-1.501 N	-1.467 N	-1.659 N
Compensatie stijging pensioenlasten uit 1e berap 2017	425 V	425 V	425 V	425 V
	-492 N	-1.076 N	-1.042 N	-1.234 N
Voorgestelde ombuigingen	674 V	1.174 V	1.199 V	1.249 V
Materieel saldo kadernota 2018-2021 na ombuigingen	182 V	98 V	157 V	15 V

Het vinden van ombuigingen is niet eenvoudig, omdat we in eerdere jaren ook al naar ombuigingen hebben gezocht. Gezien de hoge onbenutte belastingcapaciteit zou er ook voor kunnen worden gekozen de inkomsten te verhogen. Zo levert 1% stijging van de OZB ongeveer € 100.000 aan extra inkomsten op. In onderstaande tabel zijn de voorstellen weergegeven.

(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)				
Ombuigingen in kadernota 2018	2018	2019	2020	2021
Bijdrage COA	79 V	79 V	79 V	79 V
Onderuitputting regelingen	100 V	100 V	100 V	100 V
Woonvisie	100 V	0 V	0 V	0 V
Energie maatwerk advies	30 V	30 V	30 V	30 V
Aframen MIP	0 V	100 V	125 V	175 V
Bijstellen inflatiepost	65 V	65 V	65 V	65 V
Leges capaciteit	300 V	300 V	300 V	300 V
BTW aan rioolheffing	0 V	500 V	500 V	500 V
Saldo ombuigingen	674 V	1.174 V	1.199 V	1.249 V

Wanneer u, als raad, instemt met de voorliggende ombuigingsrichtingen leidt dit tot een sluitende kadernota en zullen de voorstellen bij de begroting nader ingevuld worden.

1.3 Toekomst

Op dit moment ligt er een sluitende kadernota voor de komende vier jaar. Bij de totstandkoming hebben wij keuzes gemaakt, gecombineerd met nieuwe ontwikkelingen die op onze gemeente afkomen. Vanuit het college maken wij het voorbehoud om bij de begroting 2018 met aanvullende voorstellen te komen, als de meicirculaire of andere ontwikkelingen daar aanleiding toe geven. Levert de meicirculaire extra geld op, dan kan het bijvoorbeeld gaan om het honoreren van (autonome) ontwikkelingen welke nu niet, of met minimale middelen in de kadernota zijn opgenomen. We willen blijven voldoen aan de veranderende maatschappelijke behoeften op het gebied van informatisering. In de begroting 2018-2021 zal daarom worden voorgesteld om een paragraaf “informatisering” toe te voegen. Zo komt het belang van informatisering voor onze gemeentelijke (digitale) dienstverlening beter tot zijn recht.

2. Kaders

2.1 Uitgangspunten en kaderstelling voor meerjarenbegroting 2018 – 2021

Algemeen

- Uitgangspunt is een structureel en reëel sluitende begroting;
- Structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- Voor de bepaling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt in de begroting uitgegaan van de meicirculaire 2017;
- De begroting geeft duidelijk inzicht welke baten en lasten incidenteel van aard zijn;
- Budgetten in de begroting zijn gebaseerd op het bestaande beleid tot en met de raadsbesluiten van 6 juli 2017;
- De meerjarenraming is gebaseerd op constante lonen en prijzen;
- Omslagrente   grondexploitaties   2,24 %
- overige investeringen   1,70 %
- Stelpost onvoorzien (bedrag per inwoner)   € 2,50
- Minimum omvang algemene reserve (bedrag per inwoner)   € 50,00
- Aantal inwoners op 1 januari 2017   48.506¹
- Inflatiecorrectie op basis van HICP 2018   1,4%

Budgetaanpassingen/Inflatiecorrectie

- Onroerende Zaak Belastingen   1,4%
- Toeristenbelasting   1,4%
- Forensenbelasting   1,4%
- Hondenbelasting   1,4%
- Precariobelasting   1,4%
- Marktgeden   1,4%
- Rioolrecht   100% kostendekking
- Afvalstoffenheffing   100% kostendekking
- Leges   100% kostendekking
- Rente Kortlopende leningen²   0,17%
- Rente Langlopende leningen³   1,7%

Salarissen en sociale lasten

De salarissen worden begroot op werkelijke lasten. Dat betekent dat de CAO-ontwikkelingen 2018 wordt geraamd inclusief de periodieke verhoging. Voor de jaren daarna gaan wij uit van vaste prijzen (geen indexatie).

Inflatiecorrectie

De inflatiegevoelige budgetten worden verhoogd met de hierboven genoemde HICP. Voor gemeenschappelijke regelingen worden de werkelijke verhogingen meegenomen.

---

¹ Aantal inwoners op 1 januari 2017, dit cijfer moet nog bevestigd worden en kan dus wijzigen.

² Plus een jaarlijkse rentestijging van 0,02%.

³ Plus een jaarlijkse rentestijging van 0,20%.

2.2 Demografische ontwikkeling

Hieronder treft u een overzicht van een aantal demografische ontwikkelingen in onze gemeente. Niet van alle onderdelen zijn meerjarige trends voor handen.

Demografische gegevens Utrechtse Heuvelrug	2015	2016	2040
Aantal inwoners totaal	48.183	48.506	
% inwoners van de provincie	3,8%	3,8%	
Prognose totale bevolking 2040			52.600
Prognose totaal aantal huishoudens in 2040			24.400
0 - 5 jarigen	1.993	2.139	
6 - 10 jarigen	2.630	2.579	
11 - 15 jarigen	3.235	3.120	
16 - 20 jarigen	3.162	3.280	
21 - 25 jarigen	2.263	2.199	
26 - 30 jarigen	1.867	1.847	
31 - 35 jarigen	1.806	1.902	
36 - 40 jarigen	2.147	2.262	
41 - 45 jarigen	3.325	3.096	
46 - 50 jarigen	3.902	3.924	
51 - 55 jarigen	3.950	4.024	
56 - 60 jarigen	3.489	3.598	
61 - 65 jarigen	3.144	3.124	
66 - 70 jarigen	3.337	3.416	
71 - 75 jarigen	2.570	2.559	
75+ jarigen	5.363	5.437	
Aantal huishoudens	21.001	21.148	
Aantal eenpersoonshuishoudens	7.377	7.458	
Aantal eenouderhuishoudens	1.182	1.180	
Aantal meerpersoonshuishoudens zonder kinderen	6.770	6.771	
Aantal meerpersoonshuishoudens met kinderen	6.854	6.919	
Aantal overige meerpersoonshuishoudens	75	67	
Aantal inwoners vestigend uit andere gemeente	3.075		
Aantal inwoners vertrekkend uit gemeente	3.385		
Totaal aantal Woningen	21.216		
% koopwoningen	61,6%		
% hoogopgeleid beroepsbevolking	35,3%		
% middelbaar opgeleid beroepsbevolking	38,2%		
% laagopgeleid beroepsbevolking	29,4%		
% werkloosheid	5,3%	4,5%	

Al deze gegevens komen uit <http://staatvanutrecht.nl/>. Dit bestand is gevuld vanuit de gegevens vanuit het Centraal Bureau van de Statistiek.

3. Financieel vertrekpunt

Het vertrekpunt voor de Kadernota 2018-2021 is de meerjarenraming 2018-2020 zoals die in de begroting 2017-2020 is gepresenteerd. De volgende gebeurtenissen die daarna hebben plaatsgevonden, hebben invloed op dit saldo. In onderstaand overzicht worden deze gebeurtenissen gepresenteerd en deze leiden uiteindelijk tot het “materieel saldo bij start kadernota 2018”, de financiële uitkomst van deze kadernota.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Meerjarenraming conform begroting 2017-2020	-184 N	-981 N	204 V	204 V
1. Besluitvorming raad bij begroting 2017-2020	343 V	243 V	194 V	194 V
2. Incidenteel effect conform begroting 2017-2020	58 V	819 V	139 V	139 V
Saldo begroting 2017-2020 na raad	217 V	81 V	537 V	537 V
3. Begrotingswijzigingen 2016 na vaststellen begroting	74 V	754 V	782 V	782 V
4. Begrotingswijzigingen 2017 na vaststellen begroting	-199 N	-279 N	-454 N	-454 N
Saldo begroting voor 1e bestuursrapportage 2017	92 V	556 V	866 V	866 V
5. Structureel effect 1e bestuursrapportage 2017	-770 N	-730 N	-730 N	-730 N
Saldo begroting conform 1e bestuursrapportage 2017	-678 N	-174 N	136 V	136 V
6. Begrotingswijziging zwembad Woestduin	-100 N	-100 N	-100 N	-100 N
7. Technische mutaties	0 V	70 V	20 V	-71 N
Saldo begroting bij start kadernota 2018	-778 N	-204 N	56 V	-35 N
8. Aanpassing incidenteel effect begroting 2017-2020	318 V	-48 N	-23 N	73 V
Materieel saldo bij start kadernota 2018	-460 N	-252 N	33 V	38 V

Toelichting

1 Besluitvorming raad bij begroting 2017-2020.

Met het vaststellen van de begroting 2017-2020 heeft uw raad ook ingestemd met een aantal bezuinigingen, beleidswensen, amendementen, enz. Het effect van deze besluiten was nog niet in de begroting zelf verwerkt, maar is via een separate begrotingswijziging doorgevoerd.

2 Incidenteel effect conform begroting 2017-2020.

De gemeente stuurt op een materieel sluitende begroting, waarbij structurele lasten met structurele baten worden gedekt. In de begroting 2017-2020 is het incidentele effect zichtbaar gemaakt, zodat het structurele effect van de begroting overblijft. Deze incidentele reeks wordt in bovenstaand overzicht zichtbaar gemaakt.

3 Begrotingswijzigingen uit 2016, genomen na het vaststellen van de begroting 2017-2020.

Dit betreft begrotingswijzigingen die na de vaststelling van de meerjarenbegroting in 2016 door de raad zijn genomen en die een effect hebben op de financiën in de jaren 2018 en verder. Voorbeelden hiervan zijn:

1. De meerjarige mutaties uit de tweede bestuursrapportage 2016 (24 november 2016);
2. Het MPG;
3. De kapitaallasten van het aanvullend krediet van € 350.000 tbv aanbesteding brandweerkazerne Maarn Maarsbergen.

4 Begrotingswijzigingen uit 2017.

Dit betreft begrotingswijzigingen die door de raad in 2017 zijn genomen en een effect hebben op de financiën in de jaren 2018 en verder. Het gaat onder andere om uitgaven voor het Gemeentelijke Verkeer en Vervoersplan (GVVP).

5 Structureel effect eerste bestuursrapportage 2017.

Dit betreft het financieel effect van de eerste bestuursrapportage 2017. Over deze mutaties moet op 29 juni 2017 nog besluitvorming door de raad plaatsvinden.

6 Begrotingswijziging zwembad Woestduin.

Dit betreft de uitvoering van het raadsbesluit om zwembad Woestduin gedurende de periode 1 september 2017 tot 1 september 2022 open te houden en de jaarlijkse bijdrage van € 100.000 vanaf 2018 op te nemen in de kadernota.

7 Technische mutaties.

Voor de nieuwe begrotingsperiode dient de jaarschijf 2021 toegevoegd te worden. Ten opzichte van de jaarschijf 2020 levert dit in 2021 een nadelig effect op van € 71.000. Tevens moet naar aanleiding hiervan een correctie in de jaren 2019 en 2020 worden doorgevoerd, waardoor in 2019 een voordeel van € 70.000 ontstaat en in 2020 een voordeel van € 20.000.

8 Aanpassing incidenteel effect begroting 2017-2020.

Bij het opstellen van de begroting 2017 is het incidenteel effect bepaald (zie toelichting bij punt 2). Door de diverse begrotingswijzigingen die daarna zijn doorgevoerd (zie hierboven), is dit incidenteel effect gewijzigd. Met name de actualisatie van het MPG heeft hier invloed op gehad.

4. Inflatiecorrectie en salarisontwikkelingen

4.1 CAO

Met betrekking tot de ontwikkeling van de salarissen wordt rekening gehouden met de te verwachten CAO stijging van de lonen en een extra periodiek die medewerkers nog kunnen ontvangen. Deze stijging wordt geraamd voor het jaar 2018 en wordt structureel doorgetrokken naar 2019 t/m 2021. Bij de raming gaan we uit van:

- Loonstijging van 1,5% in 2018
De huidige CAO loopt van 1 januari 2016 tot 1 mei 2017. Op 8 maart 2017 zijn de nieuwe CAO onderhandelingen gestart. De voorlopige verwachting is dat dit tot een resultaat van 1,5% loonstijging in 2018 kan leiden. Deze stijging van de salarissen kost € 301.466.
- Geplande periodieken
In de loonsom is rekening gehouden met een extra periodiek voor medewerkers die nog niet aan het maximum van hun salarisschaal zitten (€ 90.000).

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Stijging CAO lonen	-301 N	-301 N	-301 N	-301 N
Periodieke verhoging salarissen	-90 N	-90 N	-90 N	-90 N
Financieel effect salarissen op kadernota	-391 N	-391 N	-391 N	-391 N
Verwachte dekking vanuit meicirculaire 2017	391 V	391 V	391 V	391 V
Effect op saldo kadernota 2018	0 V	0 V	0 V	0 V

Evenals in voorgaande jaren wordt er in de kadernota vanuit gegaan dat de effecten van de stijging van de lonen gecompenseerd worden door de algemene uitkering zoals opgenomen in de meicirculaire 2017. Immers, volgens de systematiek van het Rijk worden loonstijgingen hierin gecompenseerd. De toename in salarissen heeft daarom geen effect op het saldo van deze kadernota.

4.2 Inflatie 2018 - 2021

Met betrekking tot het compenseren van inflatie werd tot op heden in de kadernota jaarlijks een bedrag apart gezet op een stelpost welke vervolgens in de begroting die daar op volgde, werd verdeeld over de verschillende budgetten. De stelpost werd jaarlijks niet geheel gebruikt, waardoor er in de jaarrekening een deel van deze stelpost vrijviel. We willen echter zo reëel mogelijk ramen en daarom is dit een ongewenste situatie. De werkwijze met betrekking tot de correctie voor inflatie wordt in de kadernota 2018 daarom aangepast.

In de nieuwe werkwijze wordt de stelpost voor inflatie uit de kadernota volledig verdeeld in de later op te stellen begroting. Van het totaal aan kostencategorieën dat gevoelig is voor inflatie, worden alleen die budgetten gecompenseerd waarvan we zeker weten dat er inflatie aan de orde is. Daarbij kan gedacht worden aan de te betalen huren of de kosten voor electra en verzekeringen. Het totaal bedrag dat als inflatie over de budgetten van deze kostencategorieën wordt verdeeld bedraagt € 175.998. Dit is een lager bedrag dan waar in voorgaande jaren rekening mee gehouden werd. Dit heeft met name gevolgen voor het niet doorvoeren van

inflatiecorrectie op budgetten van uitbestede werkzaamheden. Mochten er zich onverwachte additionele kostenverhogingen gedurende het uitvoeringsjaar voordoen dan worden deze gemeld in de bestuursrapportage. Het financieel “voordeel” van deze nieuwe werkwijze zal optreden bij het berekenen van het effect van de meicirculaire. Omdat rekening wordt gehouden met een lagere stelpost inflatie zal het effect van de meicirculaire sneller tot een financieel voordeel voor de kadernota leiden.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Effect inflatiecorrectie	-176 N	-176 N	-176 N	-176 N
Verwachte dekking vanuit meicirculaire 2017	176 V	176 V	176 V	176 V
Effect op saldo kadernota 2018	0 V	0 V	0 V	0 V

Ook voor de post inflatiecorrectie geldt dat de financiële effecten gecompenseerd worden door de algemene uitkering zoals opgenomen in de meicirculaire 2017. De post “inflatie correctie” heeft daarom geen effect op het saldo van deze kadernota.

Het niet in de kadernota verwerken van de effecten van salarisverhogingen en inflatie correctie betekent dat de komende meicirculaire in ieder geval een plus van € 567.4654 moet opleveren om de stelposten salarissen en inflatie te voeden. Levert de meicirculaire niet deze plus op, dan zal het ontbrekende deel ten laste komen van het begrotingssaldo van de kadernota.

5. Algemene Uitkering en Belastingen

5.1 Algemene Uitkering

Eind maart is het jaarlijkse overleg geweest tussen de VNG en het kabinet over de financiële verhouding. Het signaal vanuit de VNG is dat gemeenten nog onvoldoende profiteren van het economische herstel. De VNG zet daarom krachtig in om een aantal zaken te regelen voor gemeenten in de begroting 2018. Hierbij moet worden gedacht aan: rekenfout WMO/Jeugd, actualiseren volumenafbouw WSW, onderwijsachterstandenbeleid en het verzoek tot het doen van onderzoek naar de tekorten in het sociaal domein. Tevens is er in dit overleg richting meegegeven voor het nieuwe kabinet. Hierbij moet worden gedacht aan het terugdraaien van de opschalingskorting, verruiming van het belastinggebied, correctie voor BTW op sport, extra geld voor de WSW en extra middelen om te investeren in duurzaamheid. Op dit moment is het nog niet duidelijk welk kabinet er komt en welke zaken wel of niet worden meegenomen door het demissionaire kabinet.

In de laatste week van mei komt de meicirculaire 2017. Hierin staat onder andere de mutatie in de omvang van de algemene uitkering. Tevens zal, in lijn met voorgaande jaren, uit het saldo van de meicirculaire de loon- en prijsinflatie worden gedekt. Graag zouden we de effecten van de circulaire verwerken in de Kadernota maar dat gaat niet lukken in de tijd. Het effect van de meicirculaire wordt begin juni via een separaat raadsvoorstel (met begrotingswijziging) aan de raad voorgelegd. Door de circulaire kan het verwachte begrotingssaldo in de kadernota gaan bewegen. Indien de mutatie dusdanig is dat de kadernota op onderdelen “achterhaald” is, dan wordt dit in het aanvullend raadsvoorstel bij de meicirculaire benoemd.

5.2 Ontwikkelingen belastingen

Onroerendezaakbelasting

Bij het opstellen van de kadernota 2018 werken wij met een HICP-index van 1,4% voor de inflatiecorrectie. Geheel in lijn met de uitgangspunten van de kadernota 2018 en met de door de raad aangenomen motie wordt de HICP-index toegepast op aanpassing van de onroerende zaakbelasting (OZB). Het verhogen van de OZB tarieven met de HICP index betekent een stijging van de baten met € 138.000. Het verloop van de OZB wordt weer gegeven in onderstaand tabel:

	(Bedragen x € 1.000)		
	2016	2017	2018
Totale baten OZB voor indexering	9.480	9.717	9.814
Stijging OZB baten in %	2,5	1,0	1,4
Effect op saldo kadernota 2018	237	97	138

Er is een onbenutte belastingcapaciteit op de OZB van ruim € 5 mln. Dit betekent dat de OZB met maximaal dit bedrag verhoogd moet worden tot het niveau is bereikt waarop een gemeente voor artikel-12 steun in aanmerking komt. Voor een gemeente ter grootte van de Utrechtse Heuvelrug is de omvang van de onbenutte belasting capaciteit fors. Ter indicatie, een stijging van de OZB van 1% bedraagt € 100.000 aan hogere inkomsten.

Rioolrecht

De raad heeft in mei 2017 het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld. In dit GRP wordt voorgesteld voor de komende jaren de rioolheffing jaarlijks met 3% te laten stijgen. In deze periode wordt overgestapt naar een andere manier van financieren, waarbij de investeringen uiteindelijk niet meer worden geactiveerd. Tevens vindt er een wijzing in het beheer plaats. In het nieuwe GRP wordt voorgesteld om te werken volgens de methodiek van risicogestuurd rioolbeheer. Met behulp van inspecties wordt bekeken wanneer een riool aan vervanging toe is. Daarnaast wordt er meer levensverlengend onderhoud toegepast in plaats van het direct vervangen.

Naast de jaarlijkse stijging met 3% wordt de rioolheffing ook gecorrigeerd voor inflatie. In principe betekent dit een verhoging met 1,4% (HICP). Bij het opstellen van de begroting kan blijken dat de stijgingspercentages net even anders uitkomen. Dit is bijvoorbeeld afhankelijk van de effecten van de kostenverdeling. Naar verwachting zijn deze effecten beperkt.

Afvalstoffenheffing

De belangrijkste ontwikkeling is de inzameling van PMD (plastic, metalen verpakkingen en dranken-kartons). De hoeveelheid van deze afvalstroom neemt sterk toe. Doordat alle gemeenten dit ervaren is inmiddels de verwerkingscapaciteit in Nederland een bottleneck geworden. Derhalve wordt nu veel geëxporteerd naar Duitsland. Gevolg hiervan is dat de transportkosten hoger zijn en de verkoopprijs daalt. Dit effect zal tot een stijgende afvalstoffenheffing kunnen leiden. Daarnaast zal de afvalstoffenheffing voor inflatie worden gecorrigeerd en kan bij de begroting blijken dat er resterende effecten zijn die van invloed kunnen zijn op de hoogte van de heffing.

Leges

De HICP-index van 1,4% wordt ook toegepast op de belastingen en leges. Het uitgangspunt is immers 100% kostendekkendheid, wat betekent dat de kosten evenveel zouden moeten stijgen als de baten. De kostenstijging (met name personeelsinzet) is al verwerkt in de CAO-ontwikkeling. De toename van de baten wordt daarom separaat opgevoerd. Voor belastingen gaat het om een extra opbrengst van € 30.000, voor leges om € 40.000.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Toegenomen baten OZB	138 V	138 V	138 V	138 V
Toegenomen baten belastingen (forensen, toeristen, honden, precario)	30 V	30 V	30 V	30 V
Toegenomen baten leges (bouw leges, grafrechten)	40 V	40 V	40 V	40 V
Effect op saldo kadernota 2018	208 V	208 V	208 V	208 V

In de kadernota wordt dus gewerkt met een positief effect van € 208.000 voor de toegenomen baten. In de begroting zal blijken wat het exacte effect is wanneer alle financiële effecten zijn doorvertaald in de tarieven.

6. Autonome ontwikkelingen

In de kadernota verzamelen we alle op dit moment bekende autonome ontwikkelingen. Dit zijn ontwikkelingen met financiële gevolgen waar we geen “nee” tegen kunnen zeggen, waar dus niets in valt te kiezen. Dit in tegenstelling tot beleidswensen, waar wel een keuze mogelijk is. Gezien de financiële situatie zijn er in de kadernota geen nieuwe beleidswensen opgenomen maar alleen autonome ontwikkelingen. Deze zijn verdeeld in 3 categorieën:

- Ontwikkelingen die we wel voorzien maar waar nog geen prijskaartje aan is te hangen;
- Ontwikkelingen waarvan we de omvang kunnen inschatten en waarvan het college voorstelt ze te honoreren;
- Ontwikkelingen waarvan we de omvang kunnen inschatten en waarvan het college voorstelt ze niet te honoreren.

De financiële positie van de gemeente dwingt ons om terughoudend om te gaan met het honoreren van de aangeleverde ontwikkelingen. Daarom is geprobeerd om daar waar mogelijk ontwikkelingen uit bestaande budgetten te financieren of om de kosten zoveel mogelijk terug te dringen. Daar waar dit niet is gelukt, komen de kosten ten laste van het saldo van deze kadernota en dit is als nadeel in deze Kadernota verwerkt.

6.1 Ontwikkelingen nog niet financieel te duiden

Onder dit hoofdstuk staan de autonome ontwikkelingen waarvan op dit moment duidelijk is dat ze zich gaan voordoen maar waar nog geen bedrag aan kan worden gekoppeld. Op dit moment lijkt het erop dat het in financieel opzicht tegenvallers worden. In de kadernota hebben ze nog geen financieel effect. Indien er komende periode financiële duidelijkheid komt zullen we ze in de begroting 2018-2021 verwerken.

Autonome ontwikkelingen, nader te bepalen	2018	2019	2020	2021
1 Sociaal domein	PM	PM	PM	PM
2 Meerjaren onderhoudsplannen vastgoed	PM	PM	PM	PM
3 Twee Marken	PM	PM	PM	PM
4 Generatiepact	PM	PM	PM	PM

1. Sociaal Domein

In overeenstemming met de door u geformuleerde uitgangspunten in het raadsprogramma ramen wij de inkomsten en uitgaven voor de transitie budgettair neutraal. In deze kadernota hebben wij dus nog geen rekening gehouden met tekorten die mogelijk vanaf 2018 ontstaan. Bij het opstellen van de definitieve meerjarenbegroting 2018 – 2021 kunnen wij naar verwachting meer inzicht geven in de toekomstige ontwikkeling van inkomsten en uitgaven binnen de transitie.

2. Meerjaren onderhoudsplannen vastgoed

De lasten van het gemeentelijk Vastgoed zijn opnieuw beoordeeld en herschikt in de begroting. Hierdoor blijkt dat er wel middelen voor het hoogst noodzakelijke onderhoud in de begroting staan, maar dat er onvoldoende middelen aanwezig zijn voor regulier- en groot onderhoud en voor de vervangingen van bijvoorbeeld verouderde installaties. Dit heeft erin geresulteerd dat in de afgelopen jaren onderhoud is uitgesteld om binnen de begroting te blijven. Met het voorstel

voor een Visie op Vastgoed in 2017 wordt invulling gegeven aan de wens (motie) over het invoeren van een vastgoedloket en worden meerjaren Onderhoud Programma's (MJOP's) gemaakt voor het gemeentelijk vastgoed. De verwachting is dat de kosten van het vastgoed hoger gaan uitvallen dan nu geraamd in de begroting. In deze MJOP's wordt overigens rekening gehouden met de energiedoelstellingen die uw gemeenteraad heeft gesteld.

3. Twee marken

Op 13 april jongstleden heeft de Raad besloten om op het terrein van de huidige Twee Marken 'in beginsel in te stemmen met de ontwikkeling van een multifunctionele accommodatie'.

Een definitief besluit te nemen op basis van het advies wat momenteel opgesteld wordt (definitiefase). Dit advies bevat o.a. een functioneel en ruimtelijk programma van eisen, opzet exploitatie en beheer en een investeringskostenraming. Deze rapportage is voor de zomer in concept klaar ter bespreking met partijen en na de zomer definitief ter besluitvorming voor o.a. de investering. Zowel de kosten voor bovenstaand onderzoek als de definitieve investering worden in 40 jaar afgeschreven. De kosten voor het onderzoek € 95.000 zijn verwerkt in de meerjarenbegroting voor € 3.990 per jaar. In de Kadernota 2017 – 2020, Bijlage 2:

Raadsprogramma, nieuw beleid, knelpunten en investeringen, is voor de Twee Marken het volgende opgenomen: "Voor de realisatie van een brede school in combinatie met het behoud van de 2 Marken zijn naar verwachting extra middelen nodig. Op dit moment kunnen wij de omvang van het benodigde bedrag nog niet bepalen en dus ramen wij PM." Met het onderzoek waar op 13 april jongstleden door de raad toe is besloten, is de eerste stap gezet tot uitvoering hiervan. In de loop van het jaar wordt duidelijk wat de investering is die de gemeente moet doen en hoe de exploitatie er uit komt te zien. Dit bedrag wordt opgenomen in de begroting die in het najaar wordt opgesteld. Vooralsnog handhaven we de raming dus op 'PM'.

4. Generatiepact

In november 2016 heeft de raad een amendement aangenomen voor de uitvoering van een 'pilot' generatiepact voor de duur van één jaar. In het amendement is opgenomen om bij een positief resultaat het generatiepact te verwerken in de Kadernota 2018. Een positief resultaat houdt in dat het generatiepact enerzijds bijdraagt aan de duurzame inzetbaarheid van een oudere medewerker en anderzijds ruimte geeft voor de instroom van jonge medewerkers.

Na besluitvorming in de raad is een regeling 'pilot generatiepact Utrechtse Heuvelrug' overeengekomen in het georganiseerd overleg. Door de afgesproken regels komen 12 medewerkers in aanmerking voor het generatiepact. Zes medewerkers uit deze doelgroep hebben zich aangemeld voor het generatiepact. Drie van deze medewerkers komen uit de lagere salarisschalen (schaal 7 of lager) en drie van deze medewerkers komen uit de hogere salarisschalen (schaal 8 of hoger). Dit betekent een deelname van 50% en ook is onze doelstelling om zowel iets te kunnen bieden voor de medewerkers in de hogere als in de lagere salarisschalen bereikt. De kosten van deelname door deze zes personen vallen net binnen het budget van €200.000. De medewerkers die de keuze hebben gemaakt om niet deel te nemen aan het generatiepact hebben hier uiteenlopende redenen voor. Enkele mensen van de doelgroep zijn langdurig ziek geworden, een medewerker is helaas overleden, anderen hebben zelfstandig een keuze gemaakt om volledig te stoppen wat geen onderdeel is van het generatiepact en weer anderen kunnen om financiële redenen niet deelnemen aan het generatiepact. Hierbij komt ook dat er medewerkers zijn die graag volledig doorwerken tot hun pensioen en zich hier fit genoeg voor voelen. Door deelname van deze zes medewerkers komt 2,16 fte vrij. In het tweede kwartaal van 2017 worden hier vacatures voor gecreëerd voor starters of voor medewerkers die ervaring aan het opbouwen zijn. We houden hierbij ook rekening met de nog lopende bezuinigingsstaakstelling tot en met 2018. Een deelname van 50% en ruimte voor vacatures

voldoet aan de verwachtingen van het generatiepact. Aangezien in de opvolgende jaren 8 tot 10 medewerkers per jaar de leeftijd van 63 gaan bereiken en daarmee in de doelgroep terecht komen is de continuering van het generatiepact tot en met 2021 gewenst. Gelet op de financiële positie van de gemeente wordt in deze kadernota echter geen bedrag opgenomen voor voortzetting van het generatiepact. Immers, zit zou betekenen dat er op andere posten bezuinigd moet worden om het generatiepact betaalbaar te maken. Voorgesteld wordt om, indien op een later moment blijkt dat er wel middelen beschikbaar zijn, alsnog een eenmalig bedrag van €500.000 beschikbaar te stellen voor voortzetting van de regeling tot en met 2021, ten behoeve van een duurzaam en evenwichtig personeelsbestand door middel van het generatiepact. Dit blijft immers onverkort een grote opgave voor onze gemeente.

6.2 Te honoreren autonome ontwikkelingen

In dit hoofdstuk zijn alle autonome ontwikkelingen gepresenteerd waarvan de raad wordt voorgesteld er mee in te stemmen. In onderstaande tabel staan ook de bedragen waar het dan om gaat. Een aantal ontwikkelingen is op € 0 gezet. Deze ontwikkelingen kosten wel geld, maar dekking wordt gevonden binnen bestaande budgetten. In de toelichtende teksten staat om welke bedragen het gaat en waar de dekking wordt gevonden. Voor het merendeel van de ontwikkelingen is geen dekking gevonden en deze bedragen komen ten laste van het saldo kadernota. Daarbij is onderscheid in een “effect autonome ontwikkelingen” en een “materieel effect autonome ontwikkelingen”. Het verschil betreft de incidentele uitgaven. In de kadernota werken we met het materiële saldo, dat wil zeggen het saldo van de financiële effecten met een structureel karakter. Daarom worden de incidentele lasten gecorrigeerd op het uiteindelijke structurele (materieële) effect van de autonome ontwikkelingen. Het gaat hier om de volgende posten:

- Omgevingswet: € 750.000 in 2018 en 2019;
- IW4: € 108.000 in 2018;
- Omgevingsdienst ODRU: € 34.000 in 2018 en € 23.000 in 2019.

Deze posten zijn hieronder toegelicht.

De incidentele effecten van de autonome ontwikkelingen betalen we vanuit de algemene reserve.

(Bedragen x € 1.000)				
Autonome ontwikkelingen, gehonoreerd	2018	2019	2020	2021
5 Dividend Vitens	9	53	53	53
6 Omgevingswet	750	750	0	0
7 RID en informatieveiligheid	100	100	100	100
8 Regiotaxi	0	0	0	0
9 IW4	168	60	60	44
10 Omgevingsdienst ODRU	34	23	0	0
11 Functionaris gegevensbescherming/privacy officer	88	88	88	88
12 Contributie U10	0	0	0	0
13 AED	0	0	0	0
14 Regionale samenwerking fietspaden	0	0	0	0
15 Onderhoud en vervanging huidige ICT	39	267	219	257
16 Facilitair actief grondbeleid	0	0	0	0
17 Intensivering handhaving	182	182	182	182
18 Inclusief beleid	0	0	0	0
19 Digitale dienstverlening	157	265	265	265
20 Aanleg wandelroutenetwerk	0	0	0	0
21 Programma Duurzaam Wonen U thuis	0	0	0	0
Effect autonome ontwikkelingen	1.527	1.789	968	990
Incidenteel effect autonome ontwikkelingen	-892	-773	0	0
Materieel effect autonome ontwikkelingen	635	1.015	968	990

5. Dividend Vitens

Het uitgekeerde dividend van Vitens zal de komende jaren dalen. Over het jaar 2016 bedraagt de winst € 48,5 miljoen. Hiervan wordt 40% uitgekeerd als dividend over 2016. Dit bedraagt dus € 19,4 miljoen en 3,36 per aandeel. Voor het komende jaar is de WACC (maximaal te behalen rendement) bijgesteld naar 4,2%, wat een negatieve invloed heeft op de te behalen winst. Voor onze gemeente was er in 2018 en verder rekening gehouden met een dividend van € 90.000. Dit zal voor 2018 dalen naar € 81.000, en de daarop volgende jaren is de prognose dat het dividend daalt naar € 38.000.

6. Omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet is een groot project dat vanwege zijn complexiteit een programmatische aanpak vraagt. De invoering gaat gepaard met incidentele lasten zoals voor het formeren van een programmteam dat werkt aan het invoeringsprogramma vanuit vijf verschillende pijlers, maar ook met structurele lasten voor het aansluiten op landelijke voorzieningen en het afnemen van de legeskosten. Om inzicht te krijgen in de kosten is het daarvoor ontwikkelde VNG model gebruikt waarin dit onderscheid ook gemaakt wordt. Inmiddels is de VNG in gesprek met het Rijk om de invoering van de Omgevingswet gepaard te laten gaan met een invoeringsbijdrage. Dit betekent dat we met het invoeringsprogramma starten, en in 2019 een nieuwe inschatting maken voor de structurele bijdrage in de daarop volgende jaren. We kunnen dan beter inschatten wat het wegvallen van legesinkomsten betekent voor onze gemeente.

7. RID en informatieveiligheid

In dit budget is de deelnemersbijdrage van de Regionale ICT Dienst Utrecht (RID) opgenomen. In de Kadernota 2018-2021 vraagt de RID prominent aandacht voor de verdere versterking van de informatieveiligheid. De normen en verplichtingen van de Rijksoverheid op het gebied van informatieveiligheid worden steeds strenger en leiden tot verzwaring van de huidige taken op het gebied van informatieveiligheid van onze gemeente en in het verlengde hiervan van de RID. In 2016 is door een extern bureau een onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop de RID (en de deelnemers) op een veilige wijze aan de vraag van de inwoners, gemeente en wet- en regelgeving kan voldoen. Het onderzoeksrapport bevat aanbevelingen en realisatie van deze aanbevelingen vergt een investering in middelen en manuren. Dit brengt voor de jaren 2018-2021 een verhoging van de deelnemersbijdrage voor de Utrechtse Heuvelrug met zich mee. Op 18 april 2017 ontving de raad een voorstel om de financiële gevolgen van de versterking van de informatieveiligheid door de RID in de Kadernota 2018-2021 van de gemeente op te nemen.

8. Regiotaxi

De provincie heeft in 2016 besloten tot afbouw van het subsidie dat wij jaarlijks van de provincie ontvangen voor de regiotaxi. De jaarlijkse subsidie wordt in 7 jaar afgebouwd tot nul in 2024. Voor het jaar 2017 hebben wij de prijs per zone van € 0,70 naar 0,80 verhoogd om de eerste afbouw van het subsidie te compenseren. Vanaf 2018 loopt de afbouw verder op met € 20.000 in 2018, € 40.000 in 2019, € 61.000 in 2019 tot € 81.000 vanaf 2020. Deze bedragen kunnen we niet meer opvangen met een verdere verhoging van de prijs per zone en zouden we bij ongewijzigd beleid moeten opvangen uit eigen middelen. We gaan ons ervoor inspannen om de voorziening te innoveren en deze verlaging van het budget op te vangen binnen programma 5. We zijn hier met onze regiopartners over in gesprek.

9. IW4

We verwerken het raadsvoorstel tot uittreden uit de IW-4 in deze kadernota. De opgenomen bedragen zijn de kosten die we voorzien.

10. Omgevingsdienst NWU-ZOU (ODRU)

Het algemeen bestuur van de ODRU heeft ingestemd met een extra (incidentele) bijdrage in 2018 en 2019 om het programma "Uitvoering Koers" te kunnen realiseren. Doelen van dit programma zijn de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren en de voorbereiding op externe ontwikkelingen, in het bijzonder de Omgevingswet. Het aandeel van onze gemeente in deze bijdrage is gerelateerd aan de omvang van de taken die wij garanderen af te nemen in 2018. De verdeelsleutel 2019 is nog niet bekend, wij hanteren voorlopig dezelfde verdeelsleutel als in 2018.

11. Functionaris Gegevensbescherming en Privacy Officer

In de meerjarenbegroting 2017-2020 hebben wij aangegeven dat de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) vanaf 28 mei 2018 rechtstreekse werking krijgt. Dit heeft gevolgen voor onze organisatie. Het aanstellen van een Functionaris Gegevensbescherming (FG) wordt met deze verordening voor de overheid verplicht gesteld en de binnen de gemeentelijke organisatie uit te voeren taken voor privacybeheer nemen daarmee eveneens aanzienlijk toe. Hierdoor ontstaat ook de noodzaak om deze taken te beleggen bij een Privacy

Officer (PO). De FG heeft een onafhankelijke controlerende rol en toezichthoudende taak⁴. De PO heeft een adviserende en uitvoerende rol binnen de organisatie⁵.

Voor een gemeente van onze omvang is de verwachting dat wij vanaf 2018 minimaal 1,0 fte aan extra capaciteit nodig voor het aanstellen van een FG en een PO. Hiervan is 0,5 fte bestemd voor de FG en 0,5 fte bestemd voor de PO. Dit kan binnen 1 nieuwe fulltime functie worden belegd binnen de organisatie. Met de regiogemeenten (De Bilt, Bunnik, Wijk bij Duurstede en Zeist) wordt onderzocht of het haalbaar is de rol van FG met elkaar regionaal in te vullen. Hierdoor wordt de wettelijk verplichte controlerende en toezichthoudende taakuitoefening minder kwetsbaar omdat wij dan met elkaar beschikken over minimaal 2,0 fte aan capaciteit voor FG. Totaal bedraagt het goed invullen van deze nieuwe privacytaken structureel € 88.000 vanaf 2018.

12. Contributie U10

Op dit moment nemen wij vrijblijvend en kosteloos deel aan overlegtafels van de U10. Met ingang van 2018 zal de U10 naar verwachting alle deelnemers kosten in rekening gaan brengen. Los hiervan willen wij als netwerkorganisatie zelf ook op meer overlegtafels van de U10 aansluiten dan de drie waar we nu aan zitten (duurzaamheid, wonen en vluchtelingen) en veel voordeel van hebben. Dit geeft ons meer positie in de regio, naar het rijk toe en biedt kansen op het vlak van regionale samenwerking (inhoudelijke, kwalitatieve en efficiencyvoordelen). Intensiever mee doen aan de U10 brengt met zich mee dat wij ons als betalend volwaardig lid verbinden aan de U10. De omzetting van vrijblijvende deelname aan de U10 naar betalend volwaardig lid van de U10 bedraagt jaarlijks € 58.000 euro voor de jaren 2018-2021. Gelet op de beperkte financiële ruimte stellen wij voor om de U10 bijdrage te dekken vanuit de verschillende beleidsvelden uit de programmabegroting die bij de U10 deelnemen. Op dit moment zijn dat Milieu/duurzaamheid, wonen en EZ, eventueel uit te breiden met andere beleidsvelden zoals RO en verkeer. Dit zal voor die beleidsvelden enerzijds leiden tot minder uitvoeringsbudget. Wij gaan er van uit dat deelname aan de U10 anderzijds juist ook schaalvoordelen en subsidievoordelen met zich meebrengt zodat wij hier in financiële zin geen nadelig effect van verwachten.

13. AED's

Het plaatsen van AED's in de dorpen, is betaald uit de dorpsbudgetten. Daarbij is geen rekening gehouden met het trainen en jaarlijks bijscholen van vrijwilligers die een AED kunnen bedienen. Het gaat om structurele kosten, die niet passen in het doel van de dorpsbudgetten. We vangen deze op in programma 5. Gelet op de risico's die we zien in programma 5 door de dalende

---

⁴ Minimale taken FG: Het toezien op naleving van Wbp/AVG, en andere EU wet- en regelgeving en nationale bepalingen omtrent gegevensbescherming; Het toezien op naleving van het gemeentelijke beleid of de verwerker met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens; Het toezien op toewijzing van verantwoordelijkheden, bewustmaking en opleiding van het bij de verwerking betrokken personeel en de betreffende audits; Het geven van advies met betrekking tot de Privacy Impact Assessment (PIA) en het toezien of de uitvoering daarvan in overeenstemming is met de AVG; Het informeren en adviseren van de gemeente en de verwerkers die namens de gemeente persoonsgegevens verwerken over hun verplichtingen uit hoofde van de Wbp/AVG en andere EU wet- en regelgeving en nationale bepalingen omtrent gegevensbescherming; Het samenwerken met de Autoriteit Persoonsgegevens; Het optreden als contactpunt voor de Autoriteit persoonsgegevens.

⁵ De taken van een Privacy Officer houden minimaal het volgende in: Reguliere zorg voor bewustwording binnen de organisatie; Opstellen van privacybeleid en advies over uitvoeringscasuïstiek; In samenwerking met de Ciso melden van datalekken bij de Autoriteit Persoonsgegevens; Het afhandelen van verzoeken van inwoners op grond van de Wbp (later AVG); Ondersteunen bij de uitvoering van privacy impact assessments binnen de organisatie.

budgetten die van het Rijk komen, zijn we alert op relatief kleine uitgaven. We willen voorkomen dat deze optellen tot substantiële bedragen.

14. Behoud regionale samenwerking o.g.v. fietspaden, routebureau en groentoezicht

Het recreatieschap UHVK houdt per 1 januari 2018 op te bestaan. Het is onze bedoeling om het beheer en onderhoud van de fietspaden, de deelname aan het routebureau en het groentoezicht, weer in regionaal verband te effectueren. Gelet op de omvang van ons areaal zal de wegvallende bijdrage aan het recreatieschap (€ 94.000) te laag zijn om de kosten te dekken. Gelet op de beperkt beschikbare financiële middelen stellen wij voor om deze bijdrage te dekken vanuit het ruimtelijke domein en te zoeken binnen de budgetten van buitenruimte (beheer) en omgeving (recreatie).

15. Onderhoud en vervanging ICT

De ontwikkelingen op het gebied van ICT gaan razendsnel. Er wordt steeds meer belang aan gehecht als gevolg van hogere eisen van inwoners en bedrijven, intensievere dienstverlening, meer werken in (digitale) ketens, wettelijke verplichtingen (wet GDI) en zwaardere functionele applicaties. Ook de toenemende digitalisering, zwaardere eisen aan beveiliging en privacy, Digitale Agenda 2020 en meer werken onder architectuur, spelen een sterke rol.

De wijze waarop mensen en organisaties met elkaar omgaan, verandert hierdoor ingrijpend. Zowel communicatie als transacties verlopen steeds vaker digitaal. We gebruiken informatie steeds meer als 'grondstof' om als transparante overheid middenin de participatie- en informatiesamenleving te kunnen staan. ICT is een strategisch bedrijfsmiddel geworden om onze maatschappelijke doelen te realiseren. Informatieverwerking, informatievoorziening, informatiebeheer en informatiebeveiliging, kortom de I-samenleving, is 'corebusiness' geworden. Daarnaast streven we naar een gezonde financiële huishouding, ook op het terrein van de ICT. Beter in control, werken met meerjarige ramingen, releasemanagement, heldere budgetstructuur (ICT kosten boeken) en voldoen aan ons inkoopbeleid. Daarmee ontkomen we er niet aan om noodzakelijke investeringen te doen in onze informatiesystemen. Uit de inventarisatie naar noodzakelijke vervangingen, nieuwe eisen en uitbreidingen van applicaties, inclusief het noodzakelijke beheer, zijn projecten genoemd bestaande uit vervangingen (Financieel informatiesysteem, IKB, mobiele devices), voldoen aan wetgeving (Digitale Agenda 2020) en nieuwe systemen die behoren bij bijvoorbeeld een gezonde financiële huishouding (tools voor P&C cyclus en grondexploitatie). Naast het implementeren van vervangende/ noodzakelijke nieuwe applicaties is een kwalitatief en kwantitatief juiste invulling van functioneel beheer de sleutel voor een efficiënt werkende applicatie. Door de te geringe capaciteit voor functioneel applicatiebeheer blijft de benutting van de mogelijkheden van de benodigde applicaties ver onder de maat en laat ook de gebruikersondersteuning te wensen over. Een goede invulling van het functioneel applicatiebeheer is noodzakelijk en verdient zich terug in effectief en efficiënt werkende medewerkers.

16. Facilitair actieve grondbeleid

In de nota Grondbeleid worden facilitair actieve plannen apart onderscheiden. Deze categorie plannen heeft betrekking op particuliere initiatieven. Afgesproken kan worden dat de gemeente actief participeert in de planvorming gedurende de haalbaarheidsfase. Naast een actieve participatie kan ook worden afgesproken dat deze uren (gedeeltelijk) niet worden doorbelast aan de initiatiefnemer. Deze werkwijze is bijvoorbeeld toegepast in het project rondom de Marinierskazerne. Bij de besluitvorming hierover is separaat budget aangevraagd. Het voornemen is om in de toekomst deze projecten vooraf aan de raad voor te leggen. De inschatting

is dat het aantal initiatieven beperkt is. Indien de wens zich voordoet volgt er een separate budgetaanvraag.

17. Intensivering Handhaving

Onze gemeente bevindt zich op het gebied van handhaving in een achterstandssituatie. De afgelopen jaren is steeds duidelijker geworden dat de achterstandssituatie niet alleen onwenselijk is maar ook op onderdelen in strijd komt met de uitvoering van onze wettelijke taak. Op dit moment houden wij met name reactief toezicht door op klachten en meldingen te reageren en houden wij, met uitzondering van toezicht op de uitvoering van de bouw, bijna geen actief toezicht. Conform amendement 7 Handhaving, behorend bij de Kadernota 2017-2020, hebben wij gewerkt aan een risicoanalyse 'vergunning, toezicht en handhaving'. Deze analyse is noodzakelijk om in het op te stellen integraal vergunningen- en handhavingsbeleid te kunnen bepalen welke handhavingsonderwerpen op het gebied van openbare orde, openbare ruimte en milieu in onze gemeente prioriteit moeten hebben, welke capaciteit hiervoor structureel nodig is en hoe dit gerealiseerd kan worden. Over de uitkomsten wordt u in juni nader geïnformeerd. Samen met AnteaGroup is gebruik gemaakt van een besturingsmodel (inclusief risicoanalyse) voor het berekenen van de benodigde capaciteit voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. In dit model worden de werkprocessen beschreven en de verwachte aantallen (vergunningen, meldingen en handhavingsverzoeken) vermeld. Daarnaast hebben wij, op basis van de voorgestelde aandachtsgebieden in het handhavingsbeleid, aangegeven hoeveel capaciteit nodig is om actief toezicht te houden op bijvoorbeeld; bestaande bouw, niet recreatief gebruik van recreatieterreinen, illegaal gebruik in het buitengebied, beschermd stads- en dorpsgebied en dergelijke. Ook is meegenomen de beleidscapaciteit die nodig is om het handhavingsbeleid actueel te houden, jaarlijks een uitvoeringsprogramma en jaarverslag op te stellen en overige wettelijke ontwikkelingen te implementeren. Om door de Provincie Utrecht, in het kader van Interbestuurlijk Toezicht, als adequaat te worden aangemerkt is het belangrijk zowel de beleidscyclus als uitvoering correct wordt uitgevoerd. Het opgevoerde bedrag is wat ons betreft het minimumbedrag dat nodig is om aan de eisen van de toezichthouder en de wensen uit de motie te kunnen voldoen.

18. Inclusief beleid

Inclusief Beleid is een speerpunt in ons raadsprogramma en één van de voornemens waarover we vaststelden dat we nog onvoldoende voortgang gemaakt hebben. We werken momenteel aan een uitvoeringsplan "Onbeperkt Meedoen". Op dit moment ondernemen wij veel rond dit onderwerp. Wij doen dit binnen de bestaande budgetten.

19. Digitale dienstverlening

In het raadsprogramma voor 2014-2018 heeft u budget beschikbaar gesteld voor de verbetering van de informatievoorziening. In de afgelopen drie jaar hebben wij de onderdelen uit het ICT-Uitvoeringsplan verwezenlijkt en is een basis gelegd voor onze digitale dienstverlening. Tegelijk wordt met alle maatschappelijke ontwikkelingen op digitaal vlak ook zichtbaar dat er een structurele behoefte is aan investeringen om zodoende de digitale dienstverlening en bijbehorende informatievoorziening goed te onderhouden, beheren én bij te houden. Zo blijven we voldoen aan de veranderende maatschappelijke behoeften en eisen. Om de maatschappelijke ontwikkelingen te kunnen blijven faciliteren zijn toekomstige investeringen in de kwaliteit van onze basis informatievoorziening en (digitale) dienstverlening noodzakelijke en urgent. Om te kunnen voldoen aan de uitvoering van ondermeer Digitale Agenda 2020 zijn nieuwe investeringen nodig voor:

- Gemeentelijke Overheid Netwerk (GON) incl. GovRoam
- Implementatie Generieke Digitale Infrastructuur
- Digitaal aanvraag- en afgifteproces rijbewijzen
- Meer producten en diensten die via zelfbediening aan onze inwoners en ondernemers beschikbaar worden gesteld
- Authenticatie (Idensys/ eID/ eIDAS)
- Gebruik BGT bij openbare ruimte
- Tools voor P&C cyclus en grondexploitatie
- Datagedreven en-gestuurd werken oftewel het omzetten van data in informatie en actiegericht kennis. Vrijwel alle beleidsdomeinen zullen worden beïnvloed door nieuwe inzichten, op basis van grote hoeveelheden data.

Invoering van nieuwe informatiesystemen én koppeling van gegevens, zal steeds meer gepaard gaan met een professionele invulling van gegevensmanagement, leveranciersmanagement en functioneel beheer. Dit zijn taken die meer tijd een aandacht vragen dan tot nu toe het geval was. Het betekent ook deels verschuiving, deels vervanging van formatieve capaciteit.

De verwachting is dat we meer datagedreven gaan werken. Dit betekent dat er meer capaciteit moet worden ingezet op de kwaliteit van onze gegevens, en de borging ervan. Ook zal er meer aandacht uitgaan naar het analyseren van data, niet alleen eigen maar ook data van elders.

Om gegevens beter te laten stromen is “werken onder architectuur” inmiddels onvermijdelijk.

Een goed samenhangend applicatielandschap vereist regie op het ontwikkelen en beheren ervan. En, vereist meer én afgestemde sturing op onze contracten en leveranciers van software.

Tenslotte is de verwachting dat voor een goed gebruik van met name onze kritische bedrijfsapplicaties verdere professionalisering van het functioneel applicatiebeheer noodzakelijk wordt. Het maakt een betere benutting van applicaties mogelijk én verdient zich terug in effectief en efficiënt werkende dienstverlenende organisatie. Wij willen u eind 2017/ begin 2018 een nieuw “Uitvoeringsplan Dienstverlening en Informatievoorziening 2018-2021” voorleggen over de ontwikkel- en investeringspunten binnen de dienstverlening en informatievoorziening. Voor de financiële kaders voor het Uitvoeringsplan Dienstverlening en Informatievoorziening 2018-2021 vragen wij u in de Kadernota 2018-2021 structureel een bedrag beschikbaar te stellen voor een krediet “Uitvoeringsplan Dienstverlening en Informatievoorziening 2018-2021”.

20. Aanleg Wandelroutenetwerk

In de Kromme Rijnstreek is de aanleg van een wandelroutenetwerk op basis van knooppunten voorbereid. De ontwerpfase is positief afgesloten; er is een ontwerp gemaakt en alle partijen, het schap (voor wat betreft de gemeenten Utrecht, Nieuwegein en Houten) en de gemeenten De Bilt, Bunnik, Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede en Zeist hebben allemaal aangegeven naar rato van het aantal kilometers in het project te willen deelnemen voor wat betreft de aanlegkosten (uitgaande van 75% subsidie) en het beheer en onderhoud daarvan. Op 12 december is bestuurlijk een principebesluit genomen om vanuit onze gemeente deel te nemen aan de realisatie van het wandelnetwerk. Het aanleggen van het netwerk vindt plaats van maart 2017 tot september 2018. De totaalkosten voor de aanleg van het wandelnetwerk worden geschat op €555.000. Voor 75% van deze kosten is een AVP (Agenda Vitaal Platteland) subsidie aangevraagd. De overige 25% wordt gefinancierd door gemeenten. Voor onze gemeente komen de eenmalige aanlegkosten neer op € 36.250. Het jaarlijkse bedrag dat we voor beheer en onderhoud van de wandelroutes moeten gaan betalen is € 9.000. Het gaat hier om een deelname waarin we in 2017 een overeenkomst voor de jaren 2018-2021 aangaan. In het kader van “Oud

voor Nieuw” onderzoeken we mogelijkheden om deze kosten te dekken uit de budgetten Recreatie & Toerisme en Natuur & Landschap.

21. Programma Duurzaam Wonen “Uthuis”

Sinds 2014 werken we aan de uitvoering van het deelprogramma duurzaam wonen van de Woonvisie. Dit programma loopt tot eind 2020. In dit kader werken we samen met 16 gemeenten in de regio in Uthuis (onderdeel van U10+). Om de samenwerking te kunnen voortzetten is door Uthuis een vervolg programma duurzaam wonen vastgesteld. Voor dit programma wordt voor 4 jaar (2017-2020) ons commitment gevraagd, zowel financieel als voor het uitvoeren van activiteiten uit het programma gericht op duurzaam wonen. Het programma bevat o.a. een regionaal energieloket voor inwoners en ondernemers, ondersteuning van lokale duurzame energie initiatieven, cursussen zoals de cursussen voor energie-ambassadeurs en bestuurlijke en ambtelijke kennis- en ervaringsuitwisseling voor o.a. aardgasvrije wijken (niet de UH aanpak) en aanpak Vereniging voor Eigenaren (VVE's). Wanneer er geen middelen beschikbaar zijn kunnen we niet deelnemen aan de regionale samenwerking. Om vergelijkbare diensten aan te kunnen bieden aan bewoners op het gebied van duurzaam wonen betekent dit waarschijnlijk meer geld en capaciteit. We kunnen dan (zeer waarschijnlijk) geen gebruik maken van de ondersteunende Rijkssubsidie en we raken toegang tot expertise en competenties kwijt van andere gemeenten evenals goodwill. De financiële bijdrage aan U thuis is voor de komende vier jaar jaarlijks € 12.500. Daarnaast is de bijdrage aan de gemeentelijke activiteiten duurzaam wonen geraamd op jaarlijks € 10.000 en is er extra capaciteit nodig. Tot en met 2018 worden deze kosten gedekt uit de Woonvisie, we willen de overige benodigde middelen ook zoeken binnen het budget voor wonen en de reserve woonkwaliteit.

6.3 Niet te honoreren ontwikkelingen

De raad wordt voorgesteld onderstaande ontwikkelingen niet te honoreren omdat het in hun aard geen autonome ontwikkelingen zijn (je kunt er “nee” tegen zeggen) en de financiële situatie het vooralsnog niet toelaat deze beleidswensen te honoreren. Bij het opstellen van de begroting 2018-2021 wordt bekeken of er dan wel voldoende middelen zijn.

Autonome ontwikkelingen, niet gehonoreerd	2018	2019	2020	2021
24 Reduceren Valwild/exploitatie	0	0	0	0
25 Snippergroenkaart	0	0	0	0

22. Reduceren Valwild

Tijdens de raadsvergadering van 17 februari 2017 heeft de raad een motie aangenomen om een QuickScan uit te laten voeren of de schade en de negatieve effecten van het aanrijden van wild kan worden voorkomen, dan wel verminderd kan worden. Deze QuickScan is afgerond maar wij zien op dit moment dat de financiële middelen ontbreken voor het nemen van maatregelen als het plaatsen van dynamische wildwaarschuwborden, evenals een structureel budget voor het onderhoud hier van. Wij beschouwen deze motie daarom als wens voor een moment waarop de financiële positie van onze gemeente dit toelaat en nemen deze nu niet op in de voorliggende kadernota.

23. Snippergroenkaart

Er is al geruime tijd sprake van oneigenlijk - dat wil zeggen zonder toestemming van de gemeente en in strijd met het bestemmingsplan - in gebruik genomen openbaar groen. Het gaat vaak om kleine percelen, die aanwonenden bij hun tuin hebben betrokken. Voor elk van deze

percelen zijn we met de gebruikers het gesprek aangegaan om tot verkoop van de betreffende grond te komen. In het kader van dit project heeft de raad aangegeven een stap verder te willen gaan en actief kleine snippers openbaar groen in verkoop wil aanbieden aan aanwonenden. Om in beeld te krijgen welke percelen openbaar groen hiervoor in aanmerking komen dient een inventarisatie te worden uitgevoerd. Ook dient er een bestemmingsplan te worden opgesteld waarop de nieuwe bestemming van deze percelen juridisch wordt vastgelegd . Omdat op dit moment de financiële ruimte beperkt is, stellen wij voor de snippergroen kaart als wens te beschouwen voor een moment waarop de financiële positie van onze gemeente dit toelaat en nemen we deze nu niet op in de voorliggende kadernota.

7. Grondexploitaties

De Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) wordt twee keer per jaar geactualiseerd (met peildatum 1 januari en 1 juli). Het MPG peildatum 1 januari 2017 is op 18 mei 2017 door de gemeenteraad vastgesteld. Het effect hiervan op 207 is reeds verwerkt in de eerste bestuursrapportage 2017. Het effect voor 2018 en verder wordt in deze kadernota in beeld gebracht.

Met het MPG informeren we u over de verkoop van (bouw)grond (grondexploitaties) en vastgoed (Materiele Vaste Activa). Met de vaststelling van het plan en de bijbehorende begrotingswijziging, stemt de raad in met de te verwachten kosten en opbrengsten.

Onze gemeente heeft per 1 januari 2017 een achttal grondexploitaties. De grondexploitaties hebben geen effect op het financieel meerjarenperspectief van deze Kadernota aangezien de kosten geactiveerd worden in afwachting van de verkoop van de gronden. De verwachte winst wordt in het jaar van verkoop toegevoegd aan de algemene reserve. Voor de exploitaties waarvoor we een verlies voorzien troffen we in de jaarrekening 2016 een voorziening.

Daarnaast zijn er zes gebouwen (MVA's) die we willen verkopen in het MPG opgenomen. De apparaatskosten worden jaarlijks onttrokken aan de algemene reserve. Wanneer het Vastgoed is verkocht vloeit de opbrengst naar de algemene reserve.

Het MPG heeft dus geen effect op het resultaat van ons meerjarenperspectief. Immers, het zijn incidentele bedragen die bewegen tussen de algemene reserve en de verliesvoorziening. Er is dus wel een effect op de algemene reserve. In een aantal gevallen is de afronding van een project een jaar doorgeschoven of het verwachte resultaat aangepast. Het gevolg hiervan voor de algemene reserve is in onderstaande tabel weergegeven.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Effect actualisatie MPG op saldo kadernota 2018	-1.451 N	1.431 V	-7 N	1.158 V

Dit effect hebben we verwerkt in het verloop van de algemene reserve in hoofdstuk 11.2.

8. Investerings

Voor deze kadernota zijn de Staat van Investerings en het Meerjarig Investerings Plan (MIP) herijkt. Dit heeft budgettaire gevolgen. In hoofdstuk 8.1 worden de budgettaire verschillen toegelicht.

Uitgaven die worden gedaan in een object dat meerdere jaren meegaat, worden geactiveerd. Dat betekent dat de raad een krediet moet voteren ter hoogte van het te investeren bedrag. De investering wordt afgeschreven op basis van het verwachte aantal gebruiksjaars. Het jaar nadat een investering is gerealiseerd, wordt gestart met het afschrijven. Omdat investeringen met vreemd vermogen worden gefinancierd, rekenen we rentekosten toe aan de investering. Het jaarlijkse afschrijvingsbedrag en de jaarlijks toegerekende rente noemen we de kapitaallast. Afhankelijk van de aard van de investering, is er een specifieke dekkingsbron voor de kapitaallasten. In onze gemeente zijn dat de rioolheffing, de afvalstoffenheffing, de grondexploitatie, begraafrechten en de algemene middelen (voor investeringen in bijvoorbeeld ICT, sport en schoolgebouwen).

Nieuwe investeringen moeten eerst door de raad worden goedgekeurd. Dit doen we in het Meerjarig Investeringsplan (MIP). Zodra de raad heeft ingestemd met de voorgestelde investering, verhuist de investering vanuit het MIP naar de Staat van investeringen. De kapitaallasten van de Staat van investeringen plus die van het MIP leiden samen tot de totale kapitaallasten.

8.1 Staat van Investerings en MIP

Verschillen kapitaallasten begroting 2017 en Kadernota 2018	Oud				Nieuw			
	2018	2019	2020	2021	2018	2019	2020	2021
MIP	KapLasten	KapLasten	KapLasten	KapLasten	KapLasten	KapLasten	KapLasten	KapLasten
Rioolinvesteringen	55.667	222.236	277.049	355.112	0	36.778	93.297	173.064
investeringen Reiniging/Afval	4.212	4.151	4.090	10.500	0	0	21.546	30.354
Investeringen tlv algemene middelen	282.039	525.690	840.230	889.260	0	222.220	602.443	870.347
Subtotaal MIP	341.918	752.077	1.121.369	1.254.872	0	258.998	717.286	1.073.765
Staat C								
Rioolinvesteringen	1.541.851	1.511.282	1.494.198	1.494.198	1.518.659	1.548.720	1.596.648	1.629.013
Investeringen Reiniging/Afval	309.975	280.279	275.290	275.290	204.798	196.969	284.309	280.458
Investeringen Begraafplaatsen	90.955	89.789	88.159	88.159	90.955	89.789	88.159	79.642
Investeringen in grondexploitatie	386.791	16.220	6.793	6.793	166.166	286.559	165.766	4.649
Investeringen tlv algemene middelen	7.488.702	7.399.956	7.215.487	7.215.487	7.211.239	7.471.714	7.315.830	7.092.366
Subtotaal Staat van Investerings	9.818.274	9.297.526	9.079.927	9.079.927	9.191.817	9.593.751	9.450.712	9.086.128
Versnelde afschrijvingen onderwijs tlv reserve	155.003	386.033				527.218		
Subtotaal Staat van Investerings (inclusief versnelde afschrijvingen onderwijs)	9.973.277	9.683.559	9.079.927	9.079.927	9.191.817	10.120.969	9.450.712	9.086.128
Totaal MIP en Staat van Investerings (exclusief versnelde afschrijvingen onderwijs)	10.160.192	10.049.603	10.201.296	10.334.799	9.191.817	9.852.749	10.167.998	10.159.893

In bovenstaand overzicht wordt onder het kopje “Oud” getoond van welke meerjarige kapitaallasten werd uitgegaan in de begroting 2017-2020. Dit voor het MIP en Staat van Investerings. In de kolom “Nieuw ” zien we wat de kapitaallasten zijn na de herijking. De

verschillen die tussen de verschillende documenten zichtbaar zijn, zijn het gevolg van de genoemde herijking.

Wat we zien, is dat de kapitaallasten na de herijking in de eerste jaren van de periode 2018-2021 lager zijn dan in de begroting nog gedacht en in principe levert dit een voordeel op voor de begroting. In de jaren 2019 tot en met 2021 loopt dit voordeel snel terug.

Verschillen kapitaallasten begroting 2017 en Kadernota 2018	Verschil			
	2018	2019	2020	2021
MIP	Verschil	Verschil	Verschil	Verschil
Rioolinvesteringen	55.667	185.458	183.752	182.048
investeringen Reiniging/Afval	4.212	4.151	-17.456	-19.854
Investeringen tlv algemene middelen	282.039	303.470	237.787	18.913
Subtotaal MIP	341.918	493.079	404.083	181.107
Staat C				
Rioolinvesteringen	23.192	-37.438	-102.450	-134.815
Investeringen Reiniging/Afval	105.177	83.310	-9.019	-5.168
Investeringen Begraafplaatsen	0	0	0	8.517
Investeringen in grondexploitatie	220.625	-270.339	-158.973	2.144
Investeringen tlv algemene middelen	277.463	-71.758	-100.343	123.121
Subtotaal Staat van Investeringsen	626.457	-296.225	-370.785	-6.201
Versnelde afschrijvingen onderwijs tlv reserve	155.003	-141.185	0	0
Subtotaal Staat van Investeringsen (inclusief versnelde afschrijvingen onderwijs)	781.460	-437.410	-370.785	-6.201
Totaal MIP en Staat van Investeringsen (exclusief versnelde afschrijvingen onderwijs)	968.375	196.854	33.298	174.906

In 2019 wordt er nieuwbouw gepleegd aan 2 scholen waarvan nog oude kredieten openstaan. De resterende boekwaarde van deze kredieten ter hoogte van € 527.218 moet daarom versneld worden afgeschreven. Deze lasten worden direct vanuit de grondexploitaties en de reserve onderwijshuisvesting betaald. In de kadernota rekenen we met structurele financiële effecten en daarom is de regel “totaal exclusief versneld afschrijven onderwijs” van belang.

8.2 Financiële consequenties

Investeringsen kennen verschillende financieringsbronnen. In bovenstaande overzichten zijn de investeringen gerangschikt naar deze financieringsbronnen. Wanneer we willen weten wat het effect van de herijking van de Staat van Investeringsen en het MIP is op de algemene middelen en dus op het saldo van de kadernota, kijken we alleen naar de investeringen waarvan de kapitaallasten ten laste van de algemene middelen. Immers, de andere investeringen hebben alleen een effect op de hoogte van de rioolheffing, de afvalstoffenheffing of de grondexploitatie.

Zoals gezegd bestaan de kapitaallasten uit een rente - en een afschrijvingscomponent. Het effect van de afschrijvingen op het saldo van de kadernota ziet er als volgt uit:

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Netto effect herijking afschrijvingen op kadernota 2018	526 V	234 V	182 V	138 V

Het effect van de rentecomponent is onderdeel van hoofdstuk 9 “rentekosten”.

9. Rentekosten

Evenals andere gemeenten, financiert de gemeente Utrechtse Heuvelrug haar investeringen met geleend geld. Over deze leningen betalen we de banken een rentevergoeding. Het BBV eist dat we een deel van deze betaalde rente (de omslagrente) doorbelasten aan de onderliggende investeringen. Dit betekent concreet dat aan de bank betaalde rente ten laste wordt gebracht van onder andere de investeringen in het riool. Omdat alle rioolgerelateerde uitgaven gefinancierd worden vanuit de rioolheffing, wordt daarmee een deel van de rentelasten gedekt uit de rioolheffing. Dit mechanisme geldt ook voor de afvalstoffenheffing, de grondexploitaties en de grafrechten. Met andere woorden: een deel van de rentelasten die we aan de banken betalen, wordt gedekt door de rioolheffing, afvalstoffenheffing, de grafrechten en de grondexploitaties. Het merendeel moet echter worden gedekt vanuit de algemene middelen, omdat een groot deel van de investeringen uit de algemene middelen worden betaald (zoals investeringen in wegen, sport en scholen).

In de begroting 2017-2020 is een inschatting gedaan van de toekomstige behoefte aan vreemd vermogen. Aan de hand van deze behoefte en de renteverwachtingen zoals die in de begroting zijn opgenomen, is vervolgens meerjarig de rente die we aan de banken moeten betalen, bepaald. Dit is ook in de begroting verwerkt. Bij de bepaling van onze financieringsbehoefte hielden we tot op heden geen rekening met de investeringen uit het MIP. Dit vanuit de gedachte dat het MIP eerst nog door de raad moet worden geaccordeerd en daarom nog niet mag worden meegenomen bij de bepaling van de aan te trekken leningen. Met ingang van heden willen we dat veranderen. Immers, de ervaring leert dat de kans dat het gehele MIP door de raad wordt geschrapt niet zo heel groot is. Daarom worden ook de toekomstige investeringen meegenomen bij de bepaling van onze financieringsbehoefte. Met deze aanvulling bepalen we onze toekomstige financieringsbehoefte op basis van:

- de meerjarenbegroting 2017-2020 (inclusief de vastgestelde begrotingswijzigingen);
- de geactualiseerde Staat van Investerings;
- het geactualiseerde Meerjarig Investerings Plan (MIP), inclusief het nieuw vastgestelde GVVP;
- het geactualiseerde MPG per 1 januari 2017;
- de jaarrekening 2016 (inclusief de kort- en langlopende leningen en de hieruit voortkomende rente- en aflosverplichtingen).

Er wordt vanuit gegaan dat alle investeringen gefinancierd moeten worden met vreemd vermogen. Het uit de actuele liquiditeitsprognose volgende financieringstekort is hieronder weergegeven:

	(Bedragen x € 1.000)			
	2018	2019	2020	2021
Financieringsbehoefte (inclusief herfinanciering)				
kadernota 2018	46.130	55.939	67.377	71.510

Deze reeks betekent een toename in de financieringsbehoefte ten opzichte van de ramingen uit de begroting.

Rentevisie

Nu de financieringsbehoefte is bepaald, moeten we ook onze renteverwachting duiden. Die luidt als volgt:

- De kasgeldlimiet (€ 10 mln.) wordt maximaal benut; de rest van de aan trekken leningen wordt langlopend geleend. Dit betekent dat we gebruik maken van de maximale door de wet toegestane ruimte om onze leningbehoefte kort te financieren. Kort betekent met leningen korter dan één jaar. Dit uitgangspunt is gekozen omdat kortlopende leningen tegen een lager rentepercentage worden aangetrokken dan langlopende geldleningen.
- Voor kortlopende leningen gaan we in 2018 uit van 0,17%, namelijk 0,15% (basis) plus een opslag van een jaarlijkse rentestijging van 0,02%.
- Voor de langlopende leningen gaan we in 2018 uit van de gemiddelde rente van 1,7%, (1,5% basis plus een opslag van jaarlijkse rentestijging van 0,2%, op basis van de 20 en 25 jaar vaste rente).

De jaarlijkse stijging van de rentekosten de komende jaren is gebaseerd op de gedachte dat de rente niet zo snel zal stijgen als deze de afgelopen jaren na de crisis vanaf 2009 is gedaald (de rentedaling op basis van de afgelopen acht jaar bedroeg de gemiddeld 0,455 % per jaar).

Rentelasten

Uitgaande van bovenstaande financieringsbehoefte en rentevisie kan de volgende opstelling van de verwachte rentelasten worden gemaakt.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Rentelasten kadernota 2018	3.722	3.612	3.591	3.688
Rentelasten begroting 2017	3.408	3.155	2.942	2.942
Verschil rentelasten	-314 N	-457 N	-649 N	-746 N

In de begroting worden de rentelasten nog gecorrigeerd voor rente op leningen ten behoeve van woningbouwcorporaties en de rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties, reiniging, riolering en begraaftaken. Deze rentelasten worden verrekend met woningbouwcorporaties of worden in het tarief dat in rekening wordt gebracht voor reiniging, riolering en begraaftaken verdisconteerd en komen derhalve niet ten laste van de algemene middelen. Indien deze effecten worden meegenomen in bovenstaande tabel, dan is het financieel effect dat in deze kadernota meegenomen moet worden als volgt (afgerond op duizendtallen).

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Effect rentekosten op saldo kadernota 2018	-311 N	-431 N	-677 N	-808 N

10. Eerdere bezuinigingen

In de begroting 2017-2020 is een overzicht opgenomen van bezuinigingsvoorstellen uit voorgaande jaren welke op dat moment nog niet (volledig) in de begroting waren verwerkt. Tijdens de behandeling van de begroting 2017-2020 is over een aantal van deze bezuinigingen een besluit genomen. Op dit moment resteert er nog een drietal bezuinigingen die niet (volledig) financieel zijn verwerkt. In onderstaande tabel worden ze gepresenteerd met de oorspronkelijke bezuinigingsopdracht.

(Bedragen x € 1.000)				
	2018	2019	2020	2021
1 Efficiency organisatie AOK	400	400	400	400
2a Afstoten vastgoed	125	125	125	125
2b Afstoten vastgoed 2012	245	245	245	245
3 Overdracht onderhoud sportvelden naar verenigingen	50	50	50	50
Totaal	820	820	820	820

Onderstaand wordt ten aanzien van de bezuinigingen aangegeven hoe ze in de kadernota 2018 worden verwerkt.

10.1 Efficiency organisatie Anterieure Overeenkomsten (AOK's)

Er zijn verschillende maatregelen getroffen om de kostendeckendheid op het product Anterieure Overeenkomsten (AOK's) te vergroten en daarmee invulling te geven aan de bezuinigingstaakstelling van € 400.000. Er wordt inmiddels gewerkt volgens een vaste methodiek voor kostenverhaal, waarbij de gemeentelijke kosten waar mogelijk op de initiatiefnemer worden verhaald. Deze manier van werken heeft bewezen dat we een groot deel van de bezuinigingstaakstelling kunnen realiseren. Inmiddels zitten we op ongeveer 75% van de taakstelling. We zien ook dat het lastig is om de gehele taakstelling te halen en dat er ook kosten zijn die niet te verhalen zijn op de initiatiefnemer (Het gaat hier om kosten die zich voordoen tijdens het planproces zoals tussentijdse veranderingen naar aanleiding van participatie of raadsbehandelingen alsmede de kosten die voortvloeien uit bezwaar en beroep). De organisatie blijft zich inspannen om tot de beoogde taakstelling te komen en we verwachten die in 2018 goeddeels te kunnen halen. De bezuiniging is daarmee ingevuld en heeft dus geen financieel effect op de kadernota.

10.2 Vastgoed

In de begroting 2012 is een bezuinigingstaakstelling ingeboekt op vastgoed van € 245.000. Daarna is in 2015 een nieuwe taakstelling op vastgoed toegevoegd van € 50.000 die oploopt tot € 125.000 vanaf 2018. Bezuinigingen op Vastgoed realiseren we wanneer de exploitatielasten vervallen door de verkoop van een pand.

Van de totale bezuinigingstaakstelling voor Vastgoed is € 245.000 nog niet gerealiseerd. Het is niet reeel om te veronderstellen dat deze bezuiniging gehaald gaat worden. Het verder aframen van personeels-, onderhouds- en overige exploitatiebudgetten biedt geen mogelijkheden meer. De verkoop van maatschappelijk vastgoed zal slechts nog incidentele opbrengsten genereren. Daarom wordt in deze kadernota het resterende bezuinigingsbedrag van € 245.000 vanaf 2018 structureel ten laste gebracht van het saldo van de kadernota 2018-2021.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Effect afboeken vastgoedbezuiniging op saldo kadernota 2018	-245 N	-245 N	-245 N	-245 N

10.3 Overdracht onderhoud sportvelden naar verenigingen

Het overdragen van het onderhoud van de sportvelden naar de sportverenigingen moet uiteindelijk leiden tot een kostenbesparing van € 50.000. In 2016 is de taakstelling voor een bedrag van € 16.000 gehaald. Vanaf 2018 wordt deze taakstelling geheel ingevuld, er is daarom geen financieel effect op de kadernota 2018-2021.

Met bovenstaande bemerkingen is het volledige pakket aan bezuinigingen uit 2015 afgewikkeld.

11. Begrotingssaldo Kadernota & Algemene Reserve

In onderstaande tabel presenteren we het totaal effect van alle onderdelen uit de kadernota. Daarbij gaan we uit van het materieel saldo, het saldo geschoond van incidentele effecten. Dat doen we omdat we niet structurele ombuigingen gaan zoeken om eenmalige tegenvallers op te vangen. Ook de provincie eist dat de structurele lasten worden gedekt met structurele baten en toetst ons daarom op het materieel saldo van de begroting. In dit hoofdstuk wordt de ontwikkeling van het meerjarig materieel saldo gepresenteerd.

Daarnaast presenteren we de ontwikkeling van de algemene reserve. Hierbij geven we inzicht in de ontwikkeling van de algemene reserve, welke onderdelen hebben geleid tot een mutatie van de algemene reserve en waarom. Het rekeningresultaat 2016 wordt in het overzicht meegenomen.

Ten slotte is het risico-profiel bekeken. Hierbij is gebruik gemaakt van het benodigd risicovermogen uit de jaarstukken 2016, en “berekenen” we het beschikbaar risicovermogen. Hierbij spelen de posten “algemene reserve” en “stelpost onvoorzien” een rol.

11.1 Begrotingssaldo

In onderstaande tabel wordt het verwachte verloop van het begrotingssaldo 2018-2021 weergegeven. Dit verloop ontstaat als alle in deze kadernota voorgestelde mutaties worden gehonoreerd.

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Materieel saldo bij start kadernota 2018	-460 N	-252 N	33 V	38 V
Inflatiecorrectie	0 V	0 V	0 V	0 V
Salarisontwikkeling	0 V	0 V	0 V	0 V
Algemene Uitkering	0 V	0 V	0 V	0 V
<u>Belastingdruk:</u>				
- OZB	138 V	138 V	138 V	138 V
- Overige belastingen	30 V	30 V	30 V	30 V
- Leges en heffingen	40 V	40 V	40 V	40 V
Autonome ontwikkelingen	-635 N	-1.015 N	-968 N	-990 N
Ontwikkelingen grondexploitaties / actualisatie MPG	-1.451 N	1.431 V	-7 N	1.158 V
Ontwikkeling kapitaallasten	526 V	234 V	182 V	138 V
Ontwikkeling rentekosten	-311 N	-431 N	-677 N	-808 N
Ontwikkelingen eerdere bezuinigingen	-245 N	-245 N	-245 N	-245 N
Meerjarenperspectief 2018-2021	-2.368 N	-70 N	-1.474 N	-501 N
Mutatie reserves Kadernota 2018-2021	1.451 V	-1.431 N	7 V	-1.158 N
Materieel saldo kadernota 2018-2021	-917 N	-1.501 N	-1.467 N	-1.659 N

Wat we zien is dat het meerjarig verwachte begrotingssaldo negatief is, oplopend van een tekort in 2018 van € 917.000 tot € 1.659.000 in 2021. Dit betekent dat maatregelen noodzakelijk zijn. De raad wordt voorgesteld om niet voor het gehele bedrag naar bezuinigingen te zoeken. In de eerste bestuursrapportage 2017 zit namelijk een structurele tegenvaller van € 425.000, betreffende de ambtenarenpensioenen. Normaliter wordt dit gecompenseerd in de meicirculaire, dat is ook zo opgeschreven in de eerste bestuursrapportage. Voorgesteld wordt om hiervoor niet te gaan

bezuinigingen. Dit reduceert de tekorten voor de periode 2018-2021. Wel leggen we daarmee een claim op de meicirculaire. In hoofdstuk 4 gaven we al aan dat in de meicirculaire een compensatie voor loon- en prijsstijgingen wordt verwacht van 567.000. Daar komt nu nog eens € 425.000 bij en opgeteld betekent dit dat de meicirculaire minimaal een structureel voordeel van € 992.000 moet opleveren om de tekorten in de kadernota niet verder te doen laten oplopen. Omdat deze kosten echter door het Rijk dienen te worden gecompenseerd, houden we ze vooralsnog buiten de kadernota.

Het resterend tekort moet worden opgelost door bezuinigingen of door stijging van de inkomsten. In hoofdstuk 12 worden hiertoe voorstellen gedaan. Daarmee wordt de meerjarenbegroting voor de periode 2018-2020 positief en resteert alleen voor 2021 een klein tekort. Dit kan als volgt worden weergegeven:

	(Bedragen x € 1.000; V = voordeel / N = nadeel)			
	2018	2019	2020	2021
Materieel saldo kadernota 2018-2021	-917 N	-1.501 N	-1.467 N	-1.659 N
Compensatie stijging pensioenlasten uit 1e berap 2017	425 V	425 V	425 V	425 V
	-492 N	-1.076 N	-1.042 N	-1.234 N
Voorgestelde ombuigingen	674 V	1.174 V	1.199 V	1.249 V
Materieel saldo kadernota 2018-2021 na ombuigingen	182 V	98 V	157 V	15 V

Ten tijde van de begroting 2018-2021 komen we hier nader op terug. Dan zijn ook de effecten van de meicirculaire bekend en kunnen een aantal posten die in hoofdstuk 6 (autonome ontwikkelingen) nog als PM zijn gekenmerkt, van een bedrag worden voorzien.

11.2 Algemene Reserve

In onderstaande tabel wordt het verloop van de algemene reserve weergegeven.

	(Bedragen x € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020	2021
Stand algemene reserve begin boekjaar		16.250	16.346	17.910	18.039
Stand algemene reserve per 31-12-2016	15.350				
Saldo jaarrekening 2016	2.325				
Budgetoverhevelingen van 2016 naar 2017	-58				
Stand algemene reserve na vaststelling jaarrekening 2016	17.617				
<i>Jaarrekening 2016:</i>					
Overheveling projectmatige werkzaamheden van 2016 naar 2017 en 2018	-482	-55	-	-	-
<i>Begroting 2017:</i>					
Vermeerderingen cf. boekwerk begroting 2017	1.553	2.575	868	-	-
Verminderen cf. boekwerk begroting 2017	-1.413	-496	-50	-	-
<i>Begrotingswijziging bij vaststellen Begroting 2017:</i>					
Vernummen Gooyerdijk	-48	-	-	-	-
Actualisatie bestemmingsplannen	-95	-	-	-	-
Digitaliseren akten burgerlijke stand	-40	-	-	-	-
<i>Begrotingswijzigingen na vaststelling Begroting 2017:</i>					
Aanleg glasvezel buitengebied (2016)	-40	-	-	-	-
Bijdrage De Binder bindt (2016)	-20	-20	-20	-20	-
Actualisatie MPG 1-7-2016 (2016)	-454	282	3	-	-
Bestandsbreed verdiepend cliëntervaringsonderzoek (2016)	-161	-	-	-	-
Vervolg project oneigenlijk grondgebruik	16	16	8	-	-
Participatieplan Marinekazerne Doorn	-100	-45	-	-	-
Generatiepact	-200	-	-	-	-
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan (GVVP)	-153	-	-	-	-
Herhuisvesting gebruikers Bosstraat 1	-75	-	-	-	-
Actualisatie MPG 1-1-2017	345	-1.451	1.431	-7	1.158
<i>Kadernota 2018:</i>					
Incidenteel effect autonome ontwikkelingen	-	-892	-773	-	-
Materieel saldo kadernota 2018-2021 na ombuigingen		182	98	157	15
Stand algemene reserve ultimo jaar in kadernota 2018	16.250	16.346	17.910	18.039	19.213

11.3 Risicoprofiel

Beschikbare weerstandscapaciteit

Het weerstandsvermogen is opgebouwd uit de algemene reserve, de onbenutte belastingcapaciteit en de stelpost onvoorzien.

	(Bedragen x € 1.000)			
	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve (vrij aanwendbaar) per begin boekjaar	16.250	16.346	17.910	18.039
Onvoorzien uitgaven	121	121	121	121
Onbenutte belastingcapaciteit	5.778	5.778	5.778	5.778
Totale weerstandscapaciteit	22.149	22.245	23.809	23.938

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van de geïnventariseerde financiële risico's. In deze kadernota 2018-2021 gaan we voor de financiële risico's uit van het risicoprofiel dat in de jaarstukken 2016 is vermeld. Dit is het laatst bekende risicoprofiel. Dit risicoprofiel wordt meerjarig afgezet tegen de totale weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie uit de jaarstukken 2016 voortvloeit, bedraagt € 2,97 mln.

	(Bedragen x € 1.000)			
	2018	2019	2020	2021
Beschikbare weerstandscapaciteit	22.149	22.245	23.809	23.938
Benodigde weerstandscapaciteit	2.970	2.970	2.970	2.970
Ratio weerstandsvermogen	7,46	7,49	8,02	8,06

We zien dat de ratio weerstandsvermogen in bovenstaande tabel minimaal uitkomt op 7,46. Volgens de weerstandsnorm verdient deze ratio de kwalificatie "uitstekend" (zie onderstaande tabel).

Weerstandsnorm		
Waarderingcijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

12. Maatregelen

De ontwikkelingen uit de kadernota leiden tot meerjarige tekorten. Bij de kaders (hoofdstuk 2) is gesteld dat het uitgangspunt een structureel sluitende begroting is. Daarom wordt in dit hoofdstuk een pakket aan bezuinigingen en inkomstenverhogingen voorgesteld waarbij de kadernota voor de jaren 2018 tot en met 2020 weer positief is. Alleen 2021 is nog negatief. Het betreffen bezuinigingsvoorstellen die een richting duiden. Wanneer de raad met de voorstellen instemt, worden ze gedurende het begrotingstraject verder uitgewerkt en ingevuld. Het College is voornemens een structureel sluitende meerjarenbegroting aan u voor te leggen. Onderstaand is een overzicht gegeven van de voorgestelde bezuinigingsrichtingen.

12.1 De voorgestelde richting

(Bedragen x € 1.000)				
Ombuigingen	2018	2019	2020	2021
1 Bijdrage COA	79	79	79	79
2 Onderuitputting regelingen	100	100	100	100
3 Woonvisie	100	0	0	0
4 Energie maatwerk advies	30	30	30	30
5 Aframen MIP	0	100	125	175
6 Bijstellen inflatiepost	65	65	65	65
7 Leges capaciteit	300	300	300	300
8 BTW aan rioolheffing	0	500	500	500
Totaal ombuigingen in kadernota 2018-2021	674	1.174	1.199	1.249

1. Bijdrage COA

In 2017 heeft de gemeente een bedrag van € 556.000 voor de jaren 2016 tot en met 2022 ontvangen als compensatie voor de kosten voor de onderwijsvoorziening op de COA-locatie te Leersum. (zgn. OHBA-gelden). Omgerekend betekent dit een vergoeding voor gemaakte en nog te maken kosten van € 79.000 per jaar. De bijdragen voor 2016 en 2017 verwerken wij onder aftrek van de kosten die eventueel nog nodig zijn voor de verdere inrichting van de schoollocatie, in de 2^e bestuursrapportage 2017. Vanaf 2018 verwerken wij de vergoeding jaarlijks in de begroting omdat de nog te maken kosten in de meerjarenbegroting al wel zijn geraamd.

2. Extra gelden Rijk / onderbesteding regelingen

We ontvingen in de decembercirculaire extra gelden voor het bestrijden van armoede bij kinderen. Deze gelden zijn toegevoegd aan programma 5. We zetten vanuit eigen middelen al stevig in voor een goed pakket aan regelingen ter bestrijding van armoede, o.a. bij kinderen. In 2016 waren onze eigen gelden ruimschoots voldoende om ons beleid uit te voeren. Er was sprake van een substantiële onderbesteding. Deze kan deels verklaard worden doordat het gebruik van nieuwe regelingen moet groeien. Samen met de extra gelden die we van het Rijk ontvingen, zien we vanaf 2017 een forse ruimte in het budget. We stellen voor om het budget met 100.000 te verlagen. Er blijven voldoende middelen over om het beleid uit te voeren en het gesprek te voeren over meer maatregelen om armoede bij kinderen te bestrijden.

3. Woonvisie

We stellen voor om eenmalig in 2018 een bedrag van € 100.000 uit het budget voor de Woonvisie te halen. Dit is mogelijk omdat in dat jaar het salarisbudget dubbel is opgenomen (één maal in het budget voor de woonvisie en éénmaal in de reguliere begroting).

4. Energie Maatwerk Advies

Oorspronkelijk zijn we gestart met een budget van € 50.000 voor het leveren van energie maatwerk advies. Daarvan resteert momenteel € 30.000. Om deze adviezen de komende jaren toch te kunnen leveren, wordt voorgesteld dit te dekken vanuit de reserve woonkwaliteit.

5. Aframen MIP

In het Meerjarig Investeringsprogramma (MIP) staan de investeringen vermeld waar de raad nog niet eerder over heeft besloten. Daarmee is er nog geen krediet beschikbaar gesteld en moeten de activiteiten nog een aanvang nemen. Daarbij gaat het om een combinatie van vervangingsinvesteringen, reguliere investeringen (conform beheer-/onderhoudsplannen) en incidentele investeringen. Hoewel nut en noodzaak van alle individuele kredieten aantoonbaar zijn, is er geld nodig om de Kadernota te laten sluiten. Daarom wordt voorgesteld om ten aanzien van alle kredieten uit het MIP nogmaals te toetsen of ze onvermijdelijk en onuitstelbaar zijn. Daarbij gaat het alleen om de kredieten die uit de algemene middelen worden gedekt, dus om investeringen in wegen, groen, scholen, sportvelden, ICT enz. Voorgesteld wordt om de voorgestelde projecten uit het MIP te schrappen en/of te vertragen waardoor vanaf 2019 een daling van de verwachte afschrijvingslasten optreedt van € 100.000, oplopend tot € 175.000 vanaf 2021. Een afschrijvingslast van € 100.000 staat gelijk aan het uitstellen van investeringen voor een bedrag dat kan oplopen tot één miljoen. Wanneer de raad instemt met dit voorstel zullen hier bij de begroting concrete voorstellen voor worden gedaan.

6. Bijstellen inflatie 2017

Afgelopen jaren hebben we gelden vanuit het gemeentefonds, bestemd voor de opvang van inflatie, op een algemene stelpost geplaatst. De mate van uitputting hing af van de mate waarin actief beroep werd gedaan op dit budget. In het inflatiebudget 2017 zit een structurele onderuitputting van € 65.000 die vrij kan vallen in de kadernota 2018.

7. Leges capaciteit

Leges mogen maximaal kostendekkend zijn. 100% kostendekkendheid is bij onze gemeente ook het vertrekpunt. Uit de begroting 2017-2020 (zie paragraaf lokale heffingen) blijkt echter dat de leges niet kostendekkend zijn. Afhankelijk van de titel die het betreft, overstijgen de lasten de baten op de volgende wijze:

(Bedragen x € 1.000)			
Kostendekkendheid Leges 2017	Baten	Lasten	Kostendekkendheid
Titel 1: Algemene Dienst	1.147	1.392	82%
Titel 2: Dienstverlening die valt onder fysieke dienstverlening / omgevingsvergunning	1.180	1.483	80%
Titel 3: Dienstverlening die valt onder de Europese dienstenrichtlijn	13	16	81%
Totaal	2.340	2.891	81%

De baten zijn € 551.000 lager dan de lasten. Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een stap te zetten naar verdere kostendeckendheid voor een bedrag van € 300.000 door de baten te verhogen. Daarbij richten we ons met name op de baten uit artikel 2 (bouwvergunningen). In titel 1 zitten namelijk de paspoorten en rijbewijzen, welke een wettelijk maximum tarief kennen. Regelgeving staat het overigens toe om een eventuele onderdekking op de ene titel te compenseren met een overdekking op de andere titel. Wanneer de raad instemt met deze inkomstenverhoging zal ook de optie van kruissubsidiering tussen titel 1 en titel 2 worden betrokken bij de uitwerking.

8. BTW aan rioolheffing

Op dit moment wordt er voor € 350.000 aan BTW toegerekend aan de rioolheffing. Dit bedrag is al lange tijd constant. Wanneer we alle BTW-gerelateerde uitgaven aan het riool bij elkaar optellen, zien we dat er in de periode 2018 – 2021 voor een bedrag van ongeveer € 850.000 aan BTW wordt toegerekend. Dit betekent dat het kostendeckend maken van de rioolheffing leidt tot een voordeel voor de algemene middelen van € 500.000. Dit zou betekenen dat de rioolheffing voor een huishouden zou stijgen van € 225 naar € 249.

Bijlage 1   Schuldpositie

In het kader van het project Financieel gezonde Huishouding is recent een liquiditeitsprognose opgesteld. Hierin worden voor de komende 10 jaar alle inkomsten en uitgaven geraamd op basis van de huidige inzichten. Dit leidt ertoe dat we in beeld hebben hoeveel leningen we de komende jaren moeten aantrekken bovenop de huidige leningenportefeuille. Daarbij wordt uiteraard ook rekening gehouden met de verplichte aflossingen van de huidige leningen. Door een aanname te doen voor de hoogte van de rente die we komende jaren aan de banken moeten betalen en door te bepalen welk deel van die rente wordt gedragen door de rioolheffing, afvalstoffenheffing, grafrechten en grondexploitaties, kunnen we bepalen met welke rentelasten we in de begroting rekening moeten houden.

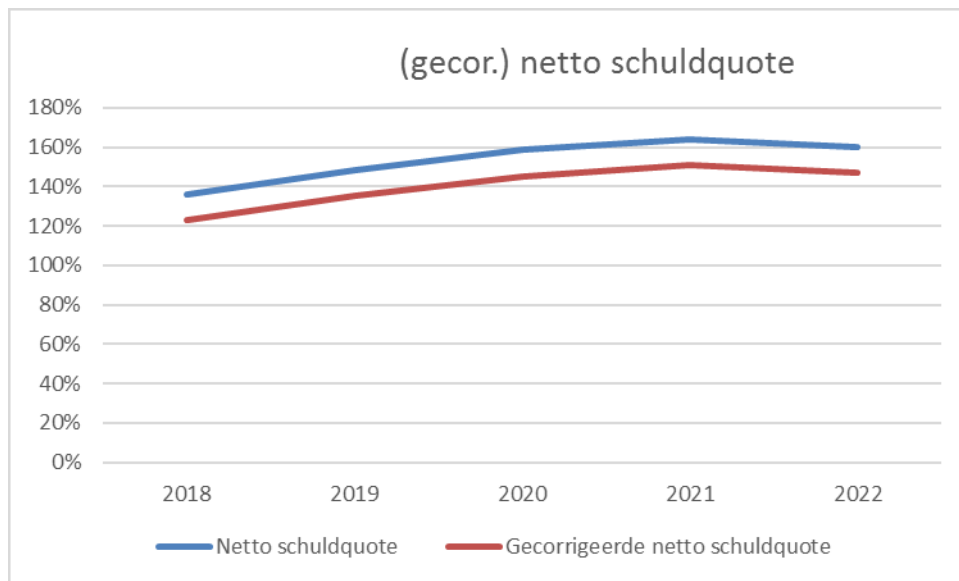
Het spreekt voor zich dat de juistheid van het model afhangt van de juistheid van de gegevens waarmee het wordt gevoed. Op dit moment is het systeem gevoed met de cijfers van de kadernota 2018-2021 en is ten aanzien van een aantal posten voor de jaren erna is een aanname gedaan. Met name voor wat betreft het niveau van investeringen is dat ongewis, omdat het investeringsniveau jaarlijks schommelt.

Uit de gebruikte investeringsoverzichten blijkt dat het niveau van nieuwe investeringen vanaf 2021 aanmerkelijk lager is dan de jaren ervoor. Hierdoor komen de nieuwe investeringen op een lager niveau te liggen dan de jaarlijkse afschrijvingen, waardoor de behoefte aan vreemd vermogen vanaf 2012 gaat dalen. In de liquiditeitsprognose zien we dat ook gebeuren. Op basis van de huidige cijfers is onderstaand het verwachte verloop van de behoefte aan vreemd vermogen weergegeven.

	(Bedragen x € 1.000)									
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Openstaande Langlopende lening	126.066	116.331	106.747	98.027	89.714	81.992	76.460	71.105	66.740	62.457
Openstaande Banksaldi / Kasgeld	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251	11.251
Verloop huidige leningen	137.317	127.582	117.998	109.278	100.965	93.243	87.711	82.356	77.991	73.708
Toename behoefte aan Vreemd Vermogen	21.697	34.879	44.688	56.126	60.259	61.811	63.748	63.855	62.698	61.426
Verwacht verloop Vreemd Vermogen	159.014	162.461	162.686	165.404	161.224	155.054	151.459	146.211	140.689	135.134
Aanvullend aan te trekken	32.948	46.130	55.939	67.378	71.510	73.062	74.999	75.106	73.949	72.677

Schuldquote

We zien dat in de periode 2017 - 2021 de omvang van de leningen gaat toenemen van € 159 mln. in 2017 tot en met € 161 mln. in 2021. Kijken we naar de ontwikkeling van de schuldquote, dan zien we het volgende:

De schuldquote geeft aan wat de verhouding is tussen de leningenportefeuille en de omvang van de begroting. Omdat de omvang van de leningen de eerste jaren stijgt maar de verwachte begrotingsomvang een dalende tendens vertoont, is er sprake van een stijgende schuldquote. Via een motie heeft de raad in april 2017 aan het College gevraagd wat het betekent wanneer we over een periode van 10 jaar c.q. 15 jaar, de schuldquote terugbrengen naar 100%. Deze vraag kent meerdere antwoorden. Immers, gaat het om de netto schuldquote of om de gecorrigeerde netto schuldquote. Het verschil tussen beide zijn de leningen die de gemeente heeft aangetrokken ten behoeve van derden (m.n. de woningbouwverenigingen). Omdat deze leningen niet voor onze eigen investeringen zijn aangetrokken en de derden ook de rentekosten ophoesten, wordt voorgesteld uit te gaan van de gecorrigeerde netto schuldquote. Andere vraag is welk jaar het vertrek punt moet zijn. Voor de beantwoording van de motie gaan we uit van het jaar 2018.

De gecorrigeerde netto schuldquote bedraagt in 2018 120%, de omvang van de begroting is € 106 mln. Willen we de quote terugbrengen naar 100% dan moeten we € 21 mln. aan leningen aflossen. Doen we dat in 10 jaar dan gaat het om een bedrag van € 2,1 mln/jaar, nemen we 15 jaar dan gaat het om 1,4 mln/jaar.

Kanttekening is dat de schuldquote bij ongewijzigd beleid de komende jaren blijft bewegen. We zien dat deze gaat stijgen naar 150% per jaar in 2021. In dat geval moeten we € 46 mln. aan leningen terugbetalen en dat is € 4,6 mln./jaar of € 3 mln./jaar wanneer we er 15 jaar over kunnen doen. Daar komt nog bij dat in het zojuist vastgestelde GRP de veronderstelling is gedaan dat er niet meer in riolering wordt geïnvesteerd waardoor de komende 40 jaar de boekwaarde (en daarmee de leningen portefeuille) met € 40 mln. terugloopt. Het GRP is uiteraard nog niet verwerkt in de liquiditeitsprognose en de kadernota 2018.

Bijlage 2 Meerjaren Investeringsprogramma (MIP)

In deze bijlage worden de voorgenomen investeringen opgenomen. Het zijn de investeringen die nog niet zijn gestart.

Programma / product / omschrijving	2018	2019	2020	2021
Programma 4 - Ruimte, cultuurhist, monumenten en natuur				
<u>Product Monumenten</u>				
Restauratie koepel en brug Beerschoten Willinkshof (incl. subsidie)	175.000	-150.000		
Totaal programma 4	175.000	-150.000	0	0
Programma 7 - Onderwijs(huisvesting), jeugdbeleid en kinderopvang				
<u>Product Onderwijshuisvesting</u>				
Dolfijn Noord - Voorbereiding	108.108			
De Ladder - Nieuwbouw	948.970	632.646		
De Ladder - Duurzaamheid	69.729	46.486		
De Meent - Nieuwbouw	910.731	607.154		
De Meent - Duurzaamheid	66.919	44.613		
Dolfijn Noord - Nieuwbouw		745.946	497.297	
Dolfijn Noord - Gymzaal		376.009	250.673	
Dolfijn Noord - Duurzaamheid		80.229	53.486	
De Kring Sparrenlaan - Renovatie - Voorbereidingskrediet			99.487	
De Kring Sparrenlaan - Renovatie - Lesgebouw				686.464
De Kring Sparrenlaan - Renovatie - Duurzaamheid				50.440
Totaal programma 7	2.104.457	2.533.083	900.943	736.904
Programma 9 - Sport (accommodaties), kunst en cultuur				
<u>Product Sport</u>				
Beregeningsinstallaties sportpark De Burgwal, Amerongen		35.500		
Renovatie toplaag DHC veld 2		170.000		
Renovatie toplaag DHC oefenveld		40.000		
Vervangen kunstgrasveld HDS Leersum voetbal		190.000		
Vervangen lichtmasten Shinty Driebergen			65.000	
Renovatie toplaag natuurgras rugby Driebergen (incl drainage)			35.000	
Vervangen veldverlichting Shinty veld 1 en 2			62.000	
Investerings buitensportvelden (kunstgras, revitaliseren) 2021				100.000
Vervangen veldverlichting FC Driebergen veld 2/Pink Panthers veld 1				58.800
Vervanging GRASMAAIER New Holland G 6030	36.400			
Vervanging KOOIMAAIER John Deere 1905	97.760			
Vervanging tractor New Holland		47.500		
Vervanging oplegger schamelwagen		13.000		
Vervanging Amazone verticuteermachine			30.000	
Vervanging oplegger auto-ambulance				13.000
Totaal programma 9	134.160	496.000	192.000	171.800

Programma / product / omschrijving	2018	2019	2020	2021
Programma 10 - Verkeer en vervoer				
<u>Product Verkeer</u>				
Integrale reconstructie N-wegen Dorpsstraat Doorn Voorbereiding	50.000			
Integrale reconstructie N-wegen Amersfoortseweg Doorn Uitvoering	450.000	-225.000		
Schoolomgevingen 2018	26.000			
Veiligheid en leefbaarheid buitengebied verbeteren 2018	81.000			
Aanpak grijze wegen Koenestraat Amerongen Uitvoering	300.000			
Kwaliteitsverbetering OV Halten	20.000	50.000		
Fietsparkeren verbeteren 2018	20.000			
Verbinding groene entree en oude dorp Amerongen	50.000			
Opwaarderen fietspaden - Traaij	35.000	350.000		
Integrale reconstructie N-wegen Dorpsstraat Doorn Uitvoering		500.000	-250.000	
Fietsveiligheid in het buitengebied verbeteren Uitvoering		862.000	862.000	862.000
Opwaarderen fietspaden - Veenseweg Uitvoering		750.000	-375.000	
Schoolomgevingen 2019		26.000		
Veiligheid en leefbaarheid buitengebied verbeteren 2019		82.000		
Fietsparkeren verbeteren 2019		20.000		
Schoolomgevingen 2020			26.000	
Veiligheid en leefbaarheid buitengebied verbeteren 2020			82.000	
Fietsparkeren verbeteren 2020			20.000	
Recreatieve verbinding Wijk - Amerongen Uitvoering			1.150.000	
Schoolomgevingen 2021				26.000
Veiligheid en leefbaarheid buitengebied verbeteren 2021				82.000
Fietsparkeren verbeteren 2021				20.000
Totaal programma 10	1.032.000	2.415.000	1.515.000	990.000

Programma / product / omschrijving	2018	2019	2020	2021
Programma 11 - Beheer Openbare Ruimte				
<u>Product wegen</u>				
Renovatie asfaltwegen 2018	300.000			
Verkeerskundige herinrichtingen 2018	65.000			
Renovatie elementverharding 2018	200.000			
Renovatie asfaltwegen 2019		300.000		
Verkeerskundige herinrichtingen 2019		65.000		
Renovatie elementverharding 2019		200.000		
Renovatie asfaltwegen 2020			300.000	
Verkeerskundige herinrichtingen 2020			65.000	
Renovatie elementverharding 2020			200.000	
Renovatie asfaltwegen 2021				300.000
Verkeerskundige herinrichtingen 2021				65.000
Renovatie elementverharding 2021				200.000
Herinrichting Amersfoortseweg	550.000			
Vervanging weg ivm riolering Dennenhorst e.o. (nazorg)	0		100.000	
Herinrichting weg ivm riolering Dennenhorst e.o. Driebergen (uitvoering)			206.000	206.000
Herinrichting weg Heuleweg (uitvoering)		139.000		
Vervanging weg ivm riolering Heuleweg (nazorg)			50.000	
Herinrichting weg Industrieweg (uitvoering)			118.000	
Herinrichting wegen Julianalaan Amerongen ivm rioolrenovaties (uitvoering)	238.000			
Vervanging weg ivm riolering Julianalaan (nazorg)		50.000		
Renovatie weg Middenlaan e.o. (uitvoering)			315.000	
Vervanging weg ivm riolering Middenlaan e.o. (nazorg)				100.000
Renovatie weg Ted Visserweg/Vinkenbuurt (uitvoering)		405.000		
Renovatie weg Ted Visserweg/Vinkenbuurt (nazorg)			100.000	
Renovatie weg ivm riolering Imminkstraat (uitvoering)			158.000	
Renovatie weg Dorpsstraat (voorbereiding)		150.000		
Herinrichting weg ivm riolering Dorpsstraat (uitvoering)				480.000
Herinrichting weg ivm riolering Dorpsstraat Oost, Vitanova				245.000
Herinrichting weg ivm riolering Cordesstraat (uitvoering)				110.000
Totaal wegen	1.353.000	1.309.000	1.612.000	1.706.000
<u>Riolering</u>				
Vervanging riolering uitvoering			1.000.000	
Vervanging riolering Heuleweg Doorn - Uitvoering		276.100		
Vervanging riolering Industrieweg Amerongen (voorbereiding)	50.000			
Vervanging riolering Julianalaan Amerongen (uitvoering)	474.400			
Vervanging riolering Loolaan (voorbereiding)	69.600			
Vervanging riolering Middenlaan e.o. (voorbereiding)	200.000			
Vervanging riolering Ted Visserweg en Vinkenbuurt - Uitvoering		810.533		
Voorbereiding nieuwe projecten (actualisatie GRP)		450.000		
Vervanging riolering Industrieweg- uitvoering			234.667	
Vervanging rioleringsprojecten (nader te specificeren)	200.000			
Vervanging riolering Middenlaan e.o.- uitvoering			944.500	
Totaal riolering	994.000	1.536.633	2.179.167	0

Programma / product / omschrijving	2018	2019	2020	2021
<u>Product Openbaar groen</u>				
Verduurzamen openbaar groen en bomen 2018	50.000			
Verduurzamen openbaar groen en bomen 2019		50.000		
Verduurzamen openbaar groen en bomen 2020			50.000	
Verduurzamen openbaar groen en bomen 2021				50.000
Vervanging versnippermachine TS250M			30.000	
Totaal Openbaar groen	50.000	50.000	80.000	50.000
<u>Product Reiniging / afval</u>				
Vervanging Heftruck Stihl		28.000		
Vervanging afvalinzamelingscontainers Driebergen			22.500	
Vervanging Pack roller			28.000	
Vervanging KCA Pers Container			22.500	
Vervanging 15 ondergrondse containers Doorn		210.000		
Totaal reiniging/afval	0	238.000	73.000	0
<u>Gladheidsbestrijding</u>				
Relining opslagtank pekelwater				12.000
Totaal gladheidsbestrijding	0	0	0	12.000
Totaal programma 11	2.397.000	3.133.633	3.944.167	1.768.000
Programma 12 - Middelen en ondersteuning				
Renovatie Brandweerkzarne Driebergen	976.000			
Totaal programma 12	976.000	0	0	0
Programma 14 - Overhead				
<u>Product Buitenruimte</u>				
Vervanging Renault Kangoo	27.000			
Vervanging Renault Kangoo	27.000			
Vervanging Renault Twingo	11.000			
Vervanging Renault Twingo	11.000			
Vervanging Hyundai Matrix	21.000			
Vervanging Matrix (ISP)	11.000			
Vervanging Twingo (ISP)	11.000			
Vervanging Citroen Berlingo		27.000		
Vervanging M.A.N. Klein		170.000		
Vervanging bedrijfsauto Mitsubischi L200		42.000		
Vervanging Stihl heftruck		28.000		
Vervanging veegbezems 3 stuks		19.000		
Vervanging VW Crafter strooiwagen			75.000	
Vervanging VW Crafter piket			80.000	
Vervanging Opel movano				53.000
Totaal Buitenruimte	119.000	286.000	155.000	53.000

Programma / product / omschrijving	2018	2019	2020	2021
<u>Service centrum</u>				
Vervanging auto Service Centrum	15.000			
Vervanging beamers		20.000		
Vervanging Scanner normaal		15.000		
Vervanging Koffieapparatuur	16.000			
Vervanging Paternosterkasten	30.000			
Vervanging smartphones 2020			60.000	
Vervanging laptops 2020			20.000	
Vervanging portofoons en piepers BHV			10.000	
Vervanging vaste telefoontoestellen				15.000
Totaal Service centrum	61.000	35.000	90.000	15.000
<u>Gemeentekantoor</u>				
Vervanging AV middelen vergaderruimten 2018	70.000			
Totaal Gemeentekantoor	70.000	0	0	0
Totaal programma 14	250.000	321.000	245.000	68.000
Totaal investeringen MIP	7.068.617	8.748.716	6.797.110	3.734.704